EKİM

Bütün Ülkelerin Proleterleri, Birleşin!

TÜRKİYE KOMÜNİST İŞÇİ PARTİSİ Merkez Yayın Organı Sayı: 213, Mart '00

Parti programımızın yayını üzerine...

Dostun düşmanın önünde yükseklere çekilmiş bayrak!

Partimizin Kuruluş Kongresi'nin ön hazırlık süreci, önemli bir bölümüyle, parti programı üzerine tartışmalara konu oldu. Bu tartışmalara paralel olarak ve bu sayede ulaşılmış açıklıklar da esas alınarak, *Parti Programı Taslağı* kaleme alındı. Resmi açılış öncesinde tüm delegeler program üzerine ön hazırlık tartışma tutanaklarının bir bölümünü inceleme olanağı buldular. Bunun da sağladığı kolaylıkla, parti programı sorunu genel yönleriyle derli toplu olarak bu kez kongrede tartışıldı. Ardından *Parti Programı Taslağı* sunuldu ve kongrenin resmi oturumlarına geçildi.

Açılış konuşmasının ardından ilk gündem program sorunuydu. Tartışmalar doğal olarak *Program Taslağı* üzerinden yürütüldü. Buna günler süren oturumlar ayrıldı. *Program Taslağı*, gerek genel yapısı yönünden, gerekse tek tek maddeler üzerinden, ayrıntılara inen kapsamlı tartışmalara konu oldu. Bu tartışmaların *Program Taslağı*'nın genel yapısına ilişkin ilk iki bölümünü bu sayımızda kamuoyuna sunuyoruz. Tartışmaların tamamı ise çok geçmeden kitap halinde ayrıca yayınlanacaktır.

Program Taslağı üzerine ne tür tartışmaların yürütüldüğünü ve bunun TKİP Programı'nın biçimlenmesini nasıl etkilediğini görebilmek için bu tartışmaların kayıtlarını mutlaka incelemek gerekmektedir. Bunu partimizin programına ilgi gösteren herkese önemle öneriyoruz. (*Program Taslağı'nı Sunuş Konuşması* ve ekleriyle birlikte *Program Taslağı*, *Ekim*'in 212. sayısında yayınlanmış bulunmaktadır.)

Bugüne kadar kamuoyuna sunulan program tartışmaları (ki şu ana kadar toplam tartışmaların henüz ancak yaklaşık yarısı yayınlanabilmiştir), partimizin Kuruluş Kongresi sürecinin program sorununa hak ettiği önemi fazlasıyla verdiğini, konu üzerine çok kapsamlı tartışmalar yürüttüğünü yeterli açıklıkta göstermektedir. Bu kapsamlı tartışmaların, yanısıra bizzat *Program Taslağı* üzerine yapılmış tartışmaların ışığında, parti programına kesin biçimini vermek, başından itibaren kongreyi izleyecek ayların sorunu olarak görülüyordu. Eski Merkez Komitesi'nin yanısıra kongre ön hazırlıklarını yürüten delege bileşimi de bu görüşteydi. Bu sayımızda yayınlamış bulunduğumuz karar önergesi (ki daha önce *"Parti Tüzüğü Üzerine"* derlemesi içinde yayınlanmıştı, s.157-160), bir çekimser oy dışında, bu konuda kongrede de tam bir görüş birliği olduğunu göstermektedir. Gerek ön süreçte gerekse kongrede yapılmış tartışmaların kapsamı ve zenginliği, bunun neden tercih edildiği konusunda da kendiliğinden bir fikir vermektedir. Bu kapsamlı materyali incelemek, irdelemek ve bunu ışığında programa kesin biçimini

vermek, amaca en uygun davranıştı. Bu konu program üzerine yayınlanmış bulunan tartışmalarda da yeterli açıklıkta gerekçelendirilmiş bulunmaktadır.

***

Bununla birlikte, parti programını yayına hazırlama süresinin kongreyi izleyecek 3 ya da 4 ayı geçmeyeceği, en geç Mart '99 tarihinde parti programının yayınlanacağı umuluyordu. Aradaki sürede program sorunu üzerine tartışmaların ilk bölümleri yayınlanacağı için de herhangi bir boşluk hissedilmeyecekti. Dahası, yayınlanacak bu tartışmaların, programın yapısı, yöntemi ve teorik arka planı konusunda önden açık bir fikir vereceği, böylece programın tam olarak anlaşılıp değerlendirilmesini kolaylaştıracağı düşünülüyordu.

Fakat olaylar umduğumuz gibi seyretmedi ve partimizin programı planlanandan bir sene sonra bugün ancak yayınlanabiliyor. Kongreyi izleyen dönem içerisinde partinin yediği darbeler ve karşı karşıya kaldığı sorunlar, bu sorunların üstesinden gelme çabası, kongre materyalinin kamuoyuna sunuluşunu önemli ölçüde etkiledi. Bu, planlanandan farklı bir süreç ortaya çıkardı. Bu arada parti programının yayına hazırlanması, belirsiz bir süre için neredeyse tümüyle bir yana bırakıldı. 2000'li yıllara parti programı ile girmek arzusu çerçevesinde, parti programının yayına hazırlanması sorunu ancak partinin kuruluş yıldönümünde yeniden gündeme gelebildi. Fakat bunun sanılandan da zor ve zaman alan bir iş olduğu uygulamada görüldü. Partimizin programı yeniden, planlandığı gibi 2000'li yıllara girişte değil, birkaç aylık ek gecikme ile ancak şimdi yayınlanabiliyor. Bu beraberinde *Ekim*'in yayınında da sorunlar yarattı. 2000'li yılların ilk sayısını parti programının yayınına ayırmak arzusu, *Ekim*'in düzenli yayınını birkaç sayı geciktirdi. (Bu bizi Ocak-Şubat sayısını zorunlu olarak birlikte hazırlamaya yöneltti. Nisan sayısından itibaren *Ekim*'in yayınının normal düzenine oturacağını bu vesileyle duyurmak istiyoruz.)

Programımızı planlanandan bir yıl sonra ancak yayınlayabilmek bir sorun olmakla birlikte, bunu fazla abartmıyoruz. Biz devrimci bir partiyiz ve mücadelenin ateş hattındayız. Azgın bir faşist polis rejiminde hesapta olmayan pek çok şeyle her an karşılaşabiliriz ve bu planladığımız birçok şeyi aksatabilir ya da tümden boşa çıkartabilir. Önemli olan, tüm bunlara rağmen kararlılıkla ve tereddütsüzce yolu yürüyebilmektir. Partimizin bu açıdan daha şimdiden ortaya koyduğu pratik, bu kritik önemdeki noktada sağlam bir konuma, bilince ve ruha sahip olduğunu yeterli açıklıkta göstermiştir. Ve kuşkusuz bu güç, tam da şimdi dostun-düşmanın önünde göndere çektiğimiz programımızdan, bu programı ortaya çıkaran ideolojik ve pratik birikimden ayrı değildir.

Emekçilere ve devrimcilere karşı bir sorumlululuk olarak gördüğümüz bu açıklamalara şunu da eklemek istiyoruz. Parti programımızın kesinleşmiş biçimini bir hayli gecikerek yayınlıyor olsak bile, bu programın yöntemine, yapısına, teorik temeline, çeşitli bölümlerine, stratejik ve taktik yönlerine ilişkin zengin tartışmaları partimizin Kuruluş Kongresi'nden itibaren yayınlıyor olmanın rahatlığı içindeyiz. Bu tartışmalar, programımızın yöntemini ve yapısını, özünü ve içeriğini, devrimci temellerini ve ruhunu fazlasıyla ortaya koymaktadır. Şimdi peşpeşe kitaplaştırılan ve Türkiye'nin tüm devrimcilerinin incelemesine sunulan bu kapsamlı, çok yönlü ve zengin tartışmalar, aynı zamanda programımızın ayrıntılara ve derine inen bir önden gerekçelendirilmesinden başka bir şey değildir ve programımız hakkında yeterli bir fikri çoktan vermiş olmalıdır.

***

Bu zengin materyal açıkça göstermektedir ki, bu topraklarda marksist-leninist temellere dayalı bir devrimci parti

programı sorunu ilk kez olarak bu denli ciddi, kapsamlı ve titizce ele alınmış, yoğun bir kollektif emek konusu olabilmiştir. Bunu bir rastlantı saymıyoruz. Siyasal mücadele sahnesine çıktığımızdan beri, Türkiye'de işçi sınıfı adına ortaya çıkan, gerçekte ise burjuva ve küçük-burjuva sosyalizminin değişik versiyonlarını temsil eden akımların sol harekete damgasını vurduğu dönemlerin dönülmez bir biçimde kapandığını, hep vurgulayageldik. Partimiz proletarya sosyalizminin egemen olacağı yeni dönemin temsilcisidir. Bu nedenle programının da böyle bir titiz ve yoğun bir emek konusu olması rastlantı değildir. Bunu yalnızca sağlam sınıf bilincinin değil, sınıf ciddiyetinin de bir göstergesi sayıyoruz. Partimiz aynı titizliği parti tüzüğü konusunda da göstermiştir.

Partimizin programı bugün artık ilan edilmiş, Engels'in ünlü ifadesiyle, dostun-düşmanın gözleri önünde yükseklere bir bayrak olarak çekilmiştir. Artık dost-düşman herkes, partimizin hangi konumda bulunduğunu, hangi amaçlar ve hedefler uğruna mücadele ettiğini, bu mücadelenin yol ve yöntemlerini nasıl ele aldığını, programımız üzerinden daha açık ve kesin bir biçimde görebilir. Partimiz hakkında, partiğimizin yanısıra, buradan da giderek yeterli açıklıkta bir fikir edinebilir.

***

Her bir maddesini işçilerin ve emekçilerin anlayabileceği bir tarzda genişçe gerekçelendirmek bundan sonrasının temel bir ihtiyacı ve görevi olsa bile, daha önce de hatırlattığımız gibi, programımız gerçekte önden fazlasıyla gerekçelendirilmiştir. Sınıf bilincine sahip işçiler ile asgari bir teorik-politik bakışaçısı olan devrimci kadrolar, kongremizin program üzerine tartışmalarından giderek programımız hakkında her türlü açıklığa kolaylıkla ulaşabilirler. Bu nedenle, parti programımızın yöntemi, yapısı, bilimsel temelleri, tarihsel ve politik önemi hakkında burada yinelemeler gereksizdir. Bu konuda söylenmesi gereken herşey kongre ön sürecinde ve kongrede fazlasıyla, yeterli toklukta ve açıklıkta söylenmiştir.

Bütün bunlardan dolayı, biz burada kendimizi daha çok teknik nitelikte birkaç açıklamayla sınırlayacağız. *Program Taslağı*'nda yer almayan, fakat *Program Taslağı*'nın ekleri olarak kongreye sunulan *"Teorik bölüme ekler"*, *"Tarım ve köylü sorunu"* ve *"Ulusal sorun"*, kongredeki baskın eğilime uygun olarak, program metni içine alındı. Kuşkusuz taslak ekleri biçimiyle fazlasıyla geniş olan bu bölümler, özlü ve kısa programatik pasajlara dönüştürülerek bu yapıldı.

Yine kongredeki egemen eğilime uygun olarak, *"Acil Demokratik ve Sosyal İstemler"* bölümü hazırlandı. Zaman sıkışıklığından dolayı *Program Taslağı*'nda yer almayan bu alt bölüm, parti programı üzerine ön hazırlık tartışmalarında çok ayrıntılı olarak gerekçelendirildiği gibi, program yapısının zorunlu bir öğesi olarak ele alınmaktaydı. (Bkz. *Parti Programı Üzerine/1-Program Yöntemi ve Yapısı*, III. ve V. bölümler.)

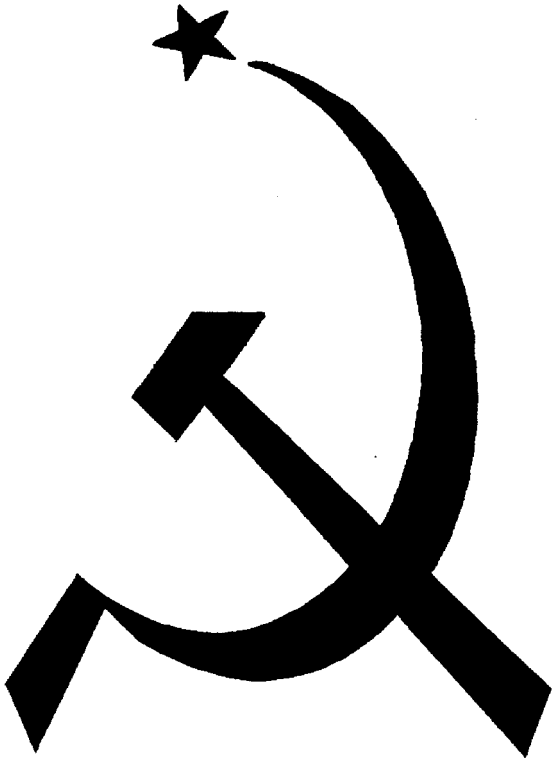
Sosyalizm deneyimleri üzerine bir bölümün programda yer alıp almaması, alacaksa eğer bunun nasıl olması gerektiği üzerine kongre tartışmalarında yeterli bir açıklığa ulaşılamamıştı. Sonuçta buna bulunan çözüm iki yönlüydü. İlkin, sosyalizmin ve dünya komünist hareketinin tarihi dersleri olabildiğince programın toplamına yedirilecekti. Yanısıra, kaleme alınacak nispeten uzun bir *"Giriş"*te, 20. yüzyılın bilançosunun sunuluşu içerisinde, en temel noktalar mümkün mertebe formüle edilecekti. Programı yayına hazırlama sürecinde, *"Giriş"* bölümünde bunu yapmaya kalkmanın, daha çok bir sunuştan ibaret olması gereken bu bölümün mantığına uygun düşmediği, ortaya "giriş" kavramıyla bağdaşmayan bir hantallık çıkaracağı görüldü. Bunun üzerine bu konunun programın teorik bölümünün alt öğesi olarak ele alınması yoluna gidildi.

Ve son olarak *Program Taslağı*'na *"Stratejik ve Taktik İlkeler"* başlıklı bölüm eklendi. Tartışmalarda çokça üzerinde durulan, sapmalar, kurulu düzene karşı mücadele eden akımlarla ilişkiler vb. sorunlara da bu bölümde yer verilmiş oldu.

Son bir nokta, programın hacmiyle ilgili. Program ön tartışmaları boyunca, Engels'in ve Lenin'in bu konudaki görüş ve uyarılarına uygun olarak, mümkün mertebe kısa ve özlü bir program üzerinde görüş birliğine varılmıştı. Bu yöntemsel yaklaşıma uygun olarak hareket edilmesine rağmen, *Program Taslağı* beklenenden uzun bir metin olarak ortaya çıktı. Bunun nedenleri, 212. sayıda yayınladığımız *"Program Taslağı'nın Sunuş Konuşması"* ile tutanaklarını bu sayıda sunduğumuz *Program Taslağı* üzerine başlangıç tartışmalarında ele alındı. Programın hacmi üzerine soyut bir tartışmanın yapılamayacağı, önemli olanın programda hiçbir fazlalığın yeralmaması olduğu, bu kurala riayet edilmek koşuluyla program hacminin sorun oluşturmayacağı üzerine görüş birliğine varıldı. Partimizin bugün ilan edilmiş bulunan programı ilk bakışta biraz hacimli görünse de, programın hiçbir gereksiz bölüm, cümle ya da sözcük içermemesi, ifadelerin mümkün olduğunca anlaşılır, açık ve kesin olması, tekrarlardan kaçınılması gerektiği kuralına mümkün mertebe uygun davranıldığını vurgulamak istiyoruz. Bu açıdan bakıldığında, programımız gereğince kısa ve özlüdür.

Gösterdiğimiz titizliğin ve harcadığımız emeğin de verdiği bir rahatlık ve toklukla şunu ifade etmek istiyoruz: Partimizin programı Türkiye işçi sınıfı hareketi ve Türkiye sol hareketi tarihinde gerçek bir dönüm noktasını işaretlemektedir. Türkiye'nin devrimci sosyalist geleceğine bu program ekseninde yürünecektir. Programımız, partimizin granitten temeli olmakla kalmayacak, proletarya devrimi ve sosyalizm davasına samimiyetle inanan tüm devrimcilerin de er ya da geç etrafında birleşecekleri bir platform olacaktır.

EKİM

MK'ya parti programını, tüzüğünü ve temel tezleri yayına hazırlama görev ve yetkisi üzerine öneri ve karar

Cihan: Programı redaksiyonu yapılmış ve bitmiş şekliyle kongreden çıkaramayacağız. Böyle olması da gerekmiyor. En başından itibaren gerek MK'da, gerekse ön hazırlık tartışmaları platformunda, kesin biçimin tartışmaların ışığında kongreden sonra verilmesi konusunda bir görüş birliği vardı. Kongrenin resmi oturumları başladığında da burada sorun böyle ortaya konuldu. Temel tezler, görüşler ve yaklaşımlar üzerine anlaştıktan sonra, bunların bir program formunda ve amaca en uygun, edebi ve redaksiyonel açıdan en iyi bir biçimde formüle etmek, MK'ya ya da bir komisyona bir görev olarak vermek en doğrusudur.

Programın temel eksenini saptamak yetkisi doğal olarak kongrenindir. *Program Taslağı* üzerine günlerce sürdürdüğümüz tartışmalarla bu yapıldı. Programın temel tezlerini, temel görüş ve yaklaşımları, kongremiz bir sonuca bağlamış bulunuyor. Program formu açısından olsun, genel redaksiyon açısından olsun buna en iyi bir biçimi vermek, programımızı en güçlü haliyle yayına hazırlamak ve resmi programımız olarak, dostun, düşmanın önünde ilan etmek yetkisi MK'ya, ya da kongre içinden bir komisyona verilmeli. Bu konu üzerine düşünülmeli ve yarın bunu bir sonuca bağlamalıyız. Bu, son gündemimiz olan Tüzük tartışması ile birlikte ele alınacaktır.

İkincisi, programa dayanak oluşturan temel tezleri de kongre metinleri olarak kaleme alma yetkisi MK'ya verilecek midir, bunun üzerine de düşünmeliyiz. Biz temel konular üzerine bir dizi temel önemde belgesi olan bir hareketiz. Bu temel belgelerden bazıları özlü metinler de sayılır. Ama kuruluş kongresi vesilesiyle bunların daha özlü bir biçimde ifade edilmesi iyi olur. Bunun, partinin iradesi olarak, kongrece saptanmış ideolojik-teorik temeli olarak ortaya konulmasının, kuşkusuz ki apayrı, partiyi birleştirici bir önemi/değeri var.

Program tartışmaları zaten büyük ölçüde bu temel tezler üzerine süren tartışmalar oldu. Sayısız tartışma içerisinde, yer yer şu veya bu soruna belli yaklaşım farklılıkları ortaya çıksa bile, temel noktalarda, ilkesel ve teorik öze ilişkin noktalarda, ben herhangi bir ciddi farklılık göremedim. Eğer bunun böyle olduğu düşünülüyorsa, bu tezlerin hazırlanması ve kongre adına kamuoyuna sunulması, bu iş ciddi bir emek ve zaman gerektirse de, yapılmak durumunda. Ben, bu emeğe değeceğine inandığım için, bunun yapılması gerektiğini de düşünüyo ve öneriyorum.

***

Cihan: Ben tüzüğün esasına ilişkin çeşitli sorunları ön konuşmamda belirttim. Kongre bunu bu şekliyle kesinleşmiş biçim olarak değil, yapılmış tartışmaları da içeren bir taslak olarak onaylamalıdır. Kongre, burada temel hükümlerde, yani bir partinin iç yaşamında esasa ilişkin olan (hak, yetki, sorumluluk, davranış alanı vb.) konularda, bunlara ilişkin sorunlarda bir mutabakat sağladığını ortaya koymalıdır. Bunun ötesinde, hükümlerde amaca en uygun formüllendirme, gerektiğinde amacı aşmayan, tersine amacı güçlendiren eklemeler, çıkarmalar konusunda redaksiyon çerçevesinde MK'ya bir esneklik alanı bırakmalı ve onu tüzüğümüzün kesin biçimi için yetkilendirmelidir.

Tüzüğün en kritik noktalarında, yani bir parti kongresi nedir, MK nedir, parti üyesinin temel hakları nelerdir, yetki nedir, üyelik nedir, üyeliğe alım nedir, üyelikten çıkarma nedir, bunları hangi organlar yapar, hangi kurumlar yetkilidir vb.'ne ilişkin meselelerde bir anlaşma varsa, bence tüzük üzerine kongrede bir anlaşma var demektir. Gerisini, tüzüğü oturup yapı olarak sükunetle, dikkatle düşünüp, en açık, tekrarları en az içeren, anlamsızlıkları en az taşıyan, bazı ek vurgular gerekiyorsa bunları da içeren bir tarzda hazırlamak görevini, MK'ya bırakmakta fayda var bence.

Tüzüğün esası onaylanmalıdır deyim uygunsa. Tüzük esastan, temel hükümleri üzerinden, mantığı üzerinden onaylanmıştır diyen bir çerçevede onaylansın. Yoksa bu metin bu yapısıyla onaylanmıştır demek, bence kendimizi boşu boşuna bağlamak demektir. Gerek yoktur buna. Zaten parti yaşamını, işleyişini, örgütlenmesini ilgilendiren esasa ilişkin bir problem olsaydı, burada ciddi tartışmalara konu olurdu. Olmadığına göre, esas olan budur, özünde onaylanacak olan budur.

Aynı şey parti programı için de geçerlidir. Parti program taslağını bölüm bölüm ayrıntılı olarak tartıştık. Program üzerine ön hazırlık tartışmalarının kayıtları delegelere önden sunulmuş bulunduğu için, bu tartışma çok daha rahat, verimli ve amaca uygun bir biçimde gerçekleşti. Bir takım ayrıntılı noktalarda şöyle olsa daha iyi olur, böyle olsa daha iyi olabilir, denebilir. Ama bir parti programının neticede genel bir çerçevesi, bir teorik temeli, çağa ve temel sorunlara bir bakışı vardır, Türkiye devriminin sorunlarına ve bunların devrimci çözümlerine genel bir bakışı vardır. Bazı sorunların ilkesel çerçevesi vardır vb. Tüm bunlar ise ayrıntılı olarak tartışılmış ve sonuçta programımız onaylanmıştır.

Ama ben buna rağmen MK'ya, programı yayınlamadan önce, yapılan tartışmaları ve dile getirilen çeşitli görüş, öneri ve kaygıları da gözeterek titiz ve dikkatli bir redaksiyondan geçirme yetkisi tanınmasını öneriyorum.

Bir üçüncü önerim daha olacak. İdeolojik çizgimizin temel sorunlarını oluşturan bazı konularda temel tezler formüle edelim. Örneğin tarım sorunlarına ve ulusal soruna ilişkin metinler bunun ilk birer kaba taslağı sayılmalıdır. Temel tezlerin hazırlanması MK'ya bırakılmalıdır. Kongre bunu da bir sonuca bağlamalıdır. Bu konuda bir rahatlık göstermelidir. Çünkü biz sağlam ideolojik birliği olan bir hareketiz. 1. Genel Konferans'ın bir takım temel metinlerini yayınladık, onlar kongrede hazırlanan metinler değildi. Bunlar kongrede görevlendirilen MK'dan iki yoldaşın hazırladığı metinlerdi. Ama biz kongrede çok kapsamlı tartışmalar yaptık, bunun özü-özeti tutulup metinler halinde ayrıca yazılmıştır. Bir kongrede yazılmaz öyle şeyler, yazılamaz. Önden yazılabilinir. Ciddi tartışma noktaları varsa önden yazmak önemlidir, çünkü kongre delegeleri tartışmalar üzerinden hangi temel tezleri oylayacağını, hangi tarafı tutacağını bilebilmek durumundadır. Ama partide genel bir ideolojik birlik varsa, bu konuda büyük bir rahatlık varsa, hele hele temel noktalara ilişkin hiçbir sıkıntı yoksa, ayrıntılarda bir takım yaklaşım farklılıkları olsa bile, bu çok önemli değildir.

Bir kuruluş kongresi toplamış ve çalışmalarımızm sonuna gelmiş bulunuyoruz. Bu kongrede bu hareketin ideolojik çizgisi, bu çizgideki sağlam birlik olgusu üzerinde döne döne durduk. Madem temel ideolojik çizgide, programatik çerçevede bir rahatlık, bir birlik var, bu birlik temel tezler halinde bizim kongremizin materyali haline gelmelidir. Bunu tercih etmeliyiz, bundan kazançlı çıkarız. Nasıl ki 1. Genel Konferans'ımızın *"Dünyada Durum"* metni bugün bizim için temel bir belgedir, *"Kürt Ulusal Sorunu"* temel bir belgedir, *"Parti"* metni temel bir belgedir. Biz onları bir konferansın imzasını taşıdığı için önemsemiyoruz, bir konferans vesile edilerek düşünsel temelimiz en özlü bir biçimde formüle edilmeye çalışıldığı için, özlü belgeler olduğu için, bugün için anlamını korumayı başaran belgeler olduğu için onlardan sürekli yararlanıyoruz. Ben aynı şeyi kongre tezleri için de yapalım diyorum. Temel sorunlar üzerine temel tezler kaleme alalım.

Bunlar hazırlanıp delegelere gönderilsin denebilir. Ama ben burada kritik bir noktayı belirteceğim. Bir meselesinin tartışılmasının ardından, yani kollektif bir zemin üzerinde karşılıklı fikir-alış verişi üzerinden, bir oylama demokratik bir oylama olabilir. Bir birey tek başına bakacaktır, belki de bir şeyi anlayamadığı için karşı çıkacaktır, ya da tersinden kolayından onaylayacaktır. Ama kollektif tartışma, dolayısıyla karşılıklı etkileme ve etkilenme ortamında bütün bunlar ortadan kalkıyor. Bu tarzda tek tek bireylerden referandum yapmak demokrasi olmuyor. Tersine, bu biçimsel uygulama sakıncalı bir durum yaratır. Birey o özgür demokratik hakkını özgür bir tartışmanın ardından kullanabilmeli ki, bu gerçekten demokrasi olsun. Tartışmanın, aydınlanmanın, neyin neden öyle dendiğinin açıklanmasının ardından... Dolayısıyla, tezlerin kaleme alınmasını MK'nın yetkisine verilmesini öneriyorum. (...)

Cihan: Kongremiz tarafından onaylanmak üzere üç önemli öneri formüle etmiştim. Yapılan oylama sonucu bu öneriler kongrece kabul edilmiş, bir çekimser dışında oy birliği ile onaylanmıştır. Bundan böyle MK bu önerilerin gereklerini yerine getirmekle yetkilidir.

Buna göre; partinin programına ve tüzüğüne tartışmalar ışığında son biçimini vererek partiye ve kamuoyuna sunmak; partinin programa dayanak oluşturan Temel Tezler'ini, kendi çalışma düzeni içerisinde belli bir sıralamayla kaleme alarak, parti kongre materyalinin bir parçası olarak partiye ve kamuoyuna sunmak, MK'nın görev ve yetkisi dahilindedir.

Program Taslağı üzerine tartışmalar...

Program Taslağı üzerine genel gözlemler

Program Taslağımızın hacimli olmasının nesnel bir mantığı var

Nadir: Ön tartışmaların da yarattığı imkanlar üzerinden taslak üzerine düşüncelerimi toplu olarak ifade edeceğim. İfade edeceğim şeyleri bir sıralamaya koymuyorum. Daha çok, taslağın sistematiğini izleyerek, aldığım notlar çerçevesinde belirtmeye çalışacağım.

Uzun bir ön hazırlık süreci içerisinde program üzerine yoğunlaşan, ana konusu program olan bir tartışma dönemini geride bıraktık. Ve tartışma dönemi boyunca biz ısrarla klasik programların mantığı ve yapısı üzerine tartıştık. Bu konuda zannediyorum genel bir mutabakat da sağlandı. Bugün kongre platformuna sunulan Program Taslağının, klasik programlar diye tanımladığımız programlara karşılaştırıldığında, hiç değilse hacim yönünden önemli bir farklılığı olduğu tartışmasızdır. Bunu zaten programın sunuşuna ilişkin konuşmasında Cihan yoldaş da belirtti.

Zannediyorum bu kadar hacimli olmasının belli bir mantığı var. Programda bizim önden tartıştığımız, saptadığımız ya da mutabakat sağladığımız herşeyin bir mantığı var. "Program gerekçelendirmez" sözünün de, "her fazla söz programı zayıflatır" saptamasının da, Engels'in ve Lenin'in buna ilişkin uyarı ve önerilerinin de, muhakkak ki bir mantığı var. Ama şimdi önümüze böyle bir taslağın gelmesinin de bir mantığı var bence. Soruna önce buradan girmek istiyorum.

Bu konuda öncelikle şu vurgulanmalıdır. Kapitalizmin iç evriminin ürünü olarak ortaya çıkan emperyalizmin proletarya devrimine, devrimci işçi sınıfı hareketine çıkardığı ek sorunlar var. Toplumsal yaşam alanına ilişkin çıkardığı ek sorunlar var. Bu kapitalizmin yeni bir gelişme aşaması. Ama toplumsal yaşamın bir dizi alanına ilişkin çıkarttığı temel önemde bir dizi yeni sorun var.

İkincisi; klasik programların formüle edildikleri dönem (daha çok 1903 ve öncesini ifade ediyorum), henüz kapitalizmdeki çürümenin toplumsal yaşamı bu kadar köklü, derinden çökertmediği, sorunların bu kadar yumaklaşmadığı bir dönemdi. Kapitalizm, 1903 üzerinden ele alındığında, henüz yeni yeni yükseliş döneminin doruğuna ulaşmıştı. Çöküş süreci bundan sonrasında başladı ve bunun toplumsal yaşama etkileri de bundan sonra ortaya çıktı. Dolayısıyla, toplumsal yaşama ilişkin sorunlar giderek daha da yumaklaştı ve mevcut sistemi değiştirme iddiasıyla ortaya çıkan her hareket, doğal olarak bunlara ilişkin kendi tutumunu da ortaya koymak zorunda. Devrimci sınıf adına, devrimci sınıf hareketi adına ortaya çıkan bir marksist parti de bu konuda topluma alternatifini sunmak zorunda.

Sorunun bana ilginç gelen bir başka yanı daha var. Gerek evrensel alanda, gerekse bizim kendi ülkemizde, bu sorunların çok yönlülüğü ve çeşitliliği ölçüsünde, bugüne kadar Marksizm adına her bir meselede çok değişik şeyler söylendi, değişik tutumlar ortaya konuldu. Ve genellikle de Marksizm dışı akımlar Marksizm adına yaptılar bunu. Bu yüzden de Marksizmin bilimsel teorisi ile programı da bu tarihsel süreç içerisinde hayli bulandırıldı, ciddi sorunlarla karşı karşıya getirildi. Tüm bu gelişmeler, belki bu arada sayamadığım ek faktörler nedeniyle, işçi sınıfı adına tüm temel toplumsal sorunları kapsayan bir program ortaya koymayı, bu geniş kapsamı kucaklamayı gerektiriyor. Zannediyorum bundan kaçınamayız.

Dolayısıyla, ortaya çıkan Program Taslağının böyle hacimli olmasının doğal bir mantığı var. Kendi içinde tekrarlar varsa, kuşkusuz bundan arındırılacaktır, hazırlayan yoldaş bunu önden zaten ifade etmiş oldu.

Ama bunun ötesinde, maddeleri kendi içinde özlü hale getirmek dışında, kapsamının korunmasından yanayım. Hacim meselesini çok özel bir tarzda problem etmemek gerektiğine inanıyorum. Bu söylediğim, elbete bir takım sorunlarda daha ayrıntılara inmek anlamına gelmiyor. İfade edilen her madde, buna eklenebilecek her madde özlü olmalıdır. Ama toplumsal yaşamın bir dizi değişik alanına ilişkin, partimizin programatik çerçevede sözü de olmalıdır. Programında bunları da formüle etmelidir.

Programın teorik bölümüne ilişkin, sözgelimi kapitalizm üzerine söyleyebileceğiniz şeyler, yüz yıl önce söylenen şeyler olabilir kuşkusuz. Çünkü temel aynı temeldir. Ama bu temelin toplumsal yaşamda yol açtığı sorunlar bugün çok farklı boyutlara ulaşmıştır. Örneğin, yüz yıl önce doğa bu kadar tahrip edilmiyordu, bu kadar ciddi bir sorun da değildi. Yüz yıl önce ozon tabakasının delinmesi diye bir tartışma yoktu. Ama bugün insanlığın önünde böyle bir sorun var. Dolayısıyla bu sorunun hem temeline, hem nasıl giderilebileceğine ilişkin olarak, siz topluma bir şey söylemek durumundasınız, bugünkü mevcut sorundan hareketle. Program taslağının genel yapısı üzerine benim kısaca söyleyeceklerim, bunlar.

Bu nedenle, programı kısaltma, özlü ve klasik programlara uyarlama gibi çok özel zorlama içerisine girmememiz gerektiğini düşünmüyorum. Ön tartışmaların yarattığı açıklıklar üzerinden de söylüyorum bunu. Elbette ayrıntıdan kurtarmalıyız. Programı zayıflatan her sözü çıkartmalıyız. Redaksiyon yapılırken bu özenle gözetilmelidir. Ama toplam mantığı üzerinden bakıldığında, belli bir kapsamda formüle edilmesinin bir ihtiyaç olduğunu düşünüyorum.

Bunun dışında önemli gördüğüm ya da kısaca dile getirmek istediğim bazı noktalar var. Bunları metin üzerinden aldığım notlardan hareketle söyleyeceğim.

Bazı öneriler ve tartışmalı noktalar

Birinci maddede, *"Emekçileri üretim araçlarından ayırarak mülksüz proleterlere dönüştüren bu süreç"* cümlesindeki "ayırarak" ifadesinin "arındırarak" biçiminde değiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

7. madde de yer alan *"Hangi biçimi alırsa alsın, burjuva devletin bu sınıfsal özü ve işlevi değişmez"* ifadesindeki temel fikir, emperyalizme ilişkin bölümde yer alan faşizm tanımlamasıyla birleştirilerek tek bir tez haline getirilemez mi? Türkiye'deki çarpık kavrayışı nedeniyle, bu konunun son derece yakıcı ve önemli bir sorun olduğunu düşündüğüm için, bunu öneriyorum. Toplam tartışmalar içerisinde, hem *"devletin bu sınıfsal özü ve işlevi değişmez"* fikrinin, hem de faşizme ilişkin yapılan tanımlamanın esas noktalar üzerinden tartışılmasının önemli bir yarar sağlayacağını da düşünüyorum. Geleneksel sol harekette bu konuda ciddi bir kafa karışıklığı olduğunu hepimiz biliyoruz.

Üçüncü bölümün, emperyalizm üzerine bölümün 19. maddesinde, *"sermaye ihracının meta ihracına göre önplana geçtiği"* tanımlaması var. Bu bende biraz sermaye ihracının (özellikle bu emperyalizm olgusuyla beraber) daha zayıf bir biçimde verildiği izlenimi yarattı. Emperyalist dönemin en temel karakteristiklerinden birinin sermaye ihracı olduğu gerçeği gözetildiğinde, bu zayıflığın giderilmesi gerekir. Sonraki dönemde, kapitalizmin bütün bir dünya pazarı üzerinde hakimiyetini sermaye ihracı temeli üzerinden kurmasının ve dünyanın bütün değişik alanlarında sermaye ihracı temeli üzerinden kapitalizmin gelişmesinin çok özel bir önem taşıdığını ve meta ihracının tali plana düştüğünü söylüyoruz. Dolayısıyla burada sermaye ihracının emperyalizm olgusuyla beraber kazandığı belirleyici önemi özel bir tarzda vurgulamak gerekiyor. Bende, sermaye ihtiyacı meta ihracına göre önplana geçmiş, ama meta ihracı yine de önemini koruyor gibi bir izlenim bıraktı.

Aynı bölümdeki 25. maddede, *"Faşizm, burjuva gericiliğinin emperyalist aşamadaki yoğunlaşmış ve devlet yapısında kurumlaşmış biçimidir"*, deniliyor. Zannediyorum burada benim ihtiyaç duyduğum şeyi en iyi karşılayan bir tanım var, bunu ayrıca genişçe ifade edilen bir tez haline getirmek gerekiyor.

Maddenin tümünü okuyorum: *"Emperyalizm ulusal ve uluslararası planda bir şiddet ve gericilik eğilimidir. Çağdaş dünyada*

her türlü gericiliğin kaynağı ve temel dayanağı emperyalizmdir. Faşizm burjuva gericiliğinin emperyalist aşamadaki yoğunlaşmış ve devlet yapısında kurumlaşmış biçimidir. Faşizm burjuvazinin sosyal devrim tehlikesine karşı aşırı şiddetli bir gerici tepkisidir."

Bu çerçevede şunu söyleyeceğim: Tekelci burjuvazinin siyasal eğilimi siyasal gericiliktir, dolayısıyla o her zaman gerici bir eğilim taşır. Bu ilk söz aslında bunu veriyor, doğru bir biçimde anlaşıldığında. Ama bu eğer bir tez biçiminde yazılıp hazırlanırsa, belli ölçülerde ayrıntılandırma ve açıklama imkanı da yaratır. Ama burjuva devletin hangi biçimler alacağı çok büyük ölçüde sosyal mücadelelerle belirleneceği için, burada tekelci burjuvazinin eğiliminin hep siyasal gericilik, hep faşizm olduğunu, ama böyle olup olmayacağının da yalnızca onun siyasal eğilimi tarafından değil, toplumun güç dengeleri ve sınıf mücadelesinin gidişi tarafından belirlendiğini, biraz daha açık ve anlaşılır anlatan bir tezler bölümü gerekli. Benim ihtiyaç olduğunu söylediğim şey bu.

Toplamı içerisinde benim özellikle tartışmak istediğim sorunlardan bir tanesi de "Kızıl Ordu" sorunudur. V. bölümün ilgili maddesinde (5. madde), *"Proleter ve yarı-proleter milislerin yanısıra, devrimin savunulmasında kendine özgü bir rol üstlenecek olan Kızıl Ordu..."* deniliyor. İtirazım bu maddenin toplamına ilişkindir. Klasik programlara bu arada baktım. 1919 Programını bir yana bırakırsanız (bir iç savaş ortamıdır, orada oluşmuş bir Kızıl Ordu vardır, bunun bir mantığı vardır), bütün diğer programlarda kurumlaşmış bir ordu yerine, hep işçi sınıfının ve emekçilerin silahlandırılmasına dayalı bir güvenlik sistemi, sistemin kendi kendini koruması önerilir, kurumlaşmış bir ordu savunulmaz. Ben bunun temelde doğru bir hareket noktası olduğunu; dolayısıyla kurumlaşmış bir ordu tanımının bizim programımızda yer almaması gerektiğini; bizim programımızda, devrimimizi savunacak ve onun güvenliğini teminat altına alacak olanın, işçi sınıfı, yarı-proleterler ve yoksul köylülükten oluşan halkın genel silahlandırılması olduğunu düşünüyorum.

Kızıl Ordu'ya ancak özel ve istisnai dönemlerde ihtiyaç olabilir. Böyle bir ordunun yapılandırılmasına ancak siyasal koşulların kendisi yol açabilir. Eğer böyle koşullar yoksa (bu, devrimimizin nasıl ve hangi koşullarda gelişeceğine de bağlıdır), bunu programımıza koymak gerekmiyor. Bu ancak istisnai bir durum olarak programda ifade edilebilir. Bunu, bir ordu olmalı mı olmamalı mı, meselesi olarak tartışmıyorum.

Aslında bu sorunun daha geniş bir kapsamı var. Bir; ordunun genelde bürokrasinin kaynaklarından ya da kurumlardan biri olduğu ve onun kendi mantığını ürettiği tarihsel deneyimle de sabittir. İkincisi; proletaryanın devlet mefhumuna nasıl yaklaşması gerektiği sorunuyla son derece bağlantılıdır. Dolayısıyla, onu kurumlaştıracak ve kalıcılaştıracak herhangi bir adımdan ve tanımdan kaçınmanın mutlaka gerekli olduğunu düşünüyorum.

Elbetteki içteki gericiliğe karşı, emperyalist abluka ve saldırganlığa karşı proleter devrimin kendini koruması çerçevesinde bir ordu zorunlu bir ihtiyaçtır. Ama bu ancak bu koşullar içerisinde ifade edilebilir birşeydir. Bunun ötesinde, hem genel güvenliğin, hem ülke güvenliğinin sağlanmasının esas aracı, işçi sınıfı, yarı-proleter ve yoksul köylülüğe dayanan bir milis örgütlenmesi olmalıdır.

Aynı bölümde 6. madde var. Bu madde de belli bakımlardan benim için tartışmalı bir madde. Belli bakımlardan tartışmalı derken şunu kastediyorum: Bizim devrimimizin sınıfsal mantığı, iktidarda egemen sınıf olarak kimin olduğu -tüm bunlara ilişkin bakış açımız da, saptamalarımız da son derece nettir: Bu, proletaryanın diktatörlüğü olacaktır; bu, proletaryanın devleti olacaktır; bu, proletaryanın demokrasisi olacaktır. Bu böyleyse eğer, *"... proletaryanın devrimci iktidarı işçiler ve emekçiler için gerçek bir demokrasi olacaktır"* vb. yerine, "proletarya iktidarı bunu teminat altına alan, işçi sınıfı ve emekçi yığınlar adına demokrasiyi kurumlaştıran önlemler alacaktır" gibi bir tanımlama yapmak daha doğrudur. Çünkü bu zaten bir sınıfın demokrasisidir, bu konuda herhangi bir tartışma yoktur.

Bir sınıfın diktatörlüğü aynı sınıfın demokrasisidir de aynı zamanda. Ama bir de (tabi ki yaşanmış tarihsel deneyimin ışığında söylüyorum) bunun kurumsallaştırılması diye bir sorun var. Bizi ilgilendiren esas yanının bu

olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla programımızda buna ilişkin bir şey yer alabilir. Ötekini çok tartışmak gerekmiyor. Bir diktatörlüğün sınıf mantığı varsa, o demokrasinin sınıf mantığı da aynıdır. Böyle tanımlamaları programda çok gerekli görmüyorum.

Değinmek istediğim bir başka nokta toprakların dağıtılmasına ilişkindir. Ben, köylülere toprakları dağıtma yerine, "ihtiyacı olan köylülerin tasarrufuna vermek" biçiminde ifade etmenin daha uygun olduğunu düşünüyorum. Zaten toprakları millileştiriyorsunuz. Onun alım satımı her bakımdan yasak. Bu normalde mülkiyetin topluma ait olması anlamına geliyor. Ama burada sadece kullanım hakkını bırakırsınız. Bu gelecekte atacağınız adımları önden de kolaylaştıran bir şeydir. O gün için, ihtiyacı olan topraksız köylü için önemli olan, ekip biçebileceği, hükmedebileceği, yani tasarrufunda olan bir toprak parçasına sahip olabilmesidir. Bunu karşıladığınız zaman mesele kalmaz. Bence sorunun böyle formüle edilmesi daha doğrudur. Çünkü bu, proletaryanın bu tasarruf hakkına müdahale edebilme imkanlarını da peşinen elinde tutması anlamına geliyor. Hiç değilse ben böyle değerlendiriyorum.

Son bir nokta. Aslında bunu Cihan yoldaşa sormak için not aldım. Bu toplumun tüm bireyleri için konut sorunu sosyalizmde gerçekten olanaklı mı? Tüm bireyleri için olanaklı olmadığını düşündüğüm için soruyorum. Toplumun konut sorununu ihtiyaca uygun tarzda çözmek, bunun sağlıklı olmasını istemek, tamam. Ama tüm bireylere ilişkin olarak gerçekleştirmenin, hiç değilse görünür süreçte, imkanlarının olmadığını düşündüğüm için soruyorum.

Cihan: Tüm bireylere tanımı, tüm ailelere denemeyeceği için, konut ihtiyacı olan herkese anlamına geliyor. Tek tek her birey anlamına gelmiyor bu ifade. Bu mantıksal da değildir zaten.

Demokratik ve sosyal istemler için alt bölüm

Temmuz: Program anlayışı ve yöntemi konusunda klasik programa eğilim duyarken, neden hacim olarak genişleyen bir programa evrildiğine ilişkin olarak, Nadir yoldaş konuşmasında belli yönleri ifade etti. Temel yönlerine katılıyorum. Yaşanan 100-150 yıllık bir evrimin ardından, gerek kapitalizmin tanımlanmasında ve emperyalizm boyutunda, gerekse siyasi sonuçlarında, bazı şeyleri daha vurgulu ifade etmenin bir anlamı var.

Bu çerçevede, ben teorik bölümün hem dil açısından, hem mantık açısından kendi içinde bir bütünlüğü olduğunu düşünüyorum. Bu çerçevede esasına ilişkin herhangi bir değişiklik önerim yok. Fikri planda belli maddelere ilişkin birkaç şey söyleyeceğim.

Birincisi; *"Burjuvazinin iktisadi hakimiyeti, siyasal ifadesini proletaryayı ve öteki emekçi katmanları baskı ve denetim altında tutmanın..."* diye başlayan 7. madde. Bu, çağdaş burjuva devletin proletaryayı ve diğer ezilenleri baskı ve tahakküm altında tutmak çerçevesindeki temel fonksiyonuna vurgu yapıyor. Yalnız, programımız teorik ve bilimsel bir metin olduğu ölçüde, ulusal devletlerin, aynı zamanda burjuvazinin ulusal ölçekte hakimiyetini sağlamak ve korumak yönünde işlevi olan, gelişmenin belli bir evresinde bunun önünü açan, ama gelişmenin bir evresinde de artık buna engel olmaya başlayan, emperyalizm döneminde de emperyalist savaşların temel bir aracı ve nedeni olan diye bir ek yazamaz mıyız? Ulusal devlete ilişkin bir tanım yaptığımız yerde, bunun salt baskı ve tahakküm aracı olmasına değil, kapitalizmin evriminde oynadığı role ve sonrasında bugün insanlığın ayağına dolanan bir engele dönüşmüş olmasına, bir bütün olarak vurgu yapabiliriz diye düşünüyorum.

16. madde, partinin, bütün bir sosyalizmden komünizme geçiş döneminde de proletaryaya ve ezilenlere önderlik görevine işaret edilmeli. Partinin komünizme kadarki bütün bir tarihsel dönem boyunca bu misyonu sürecek. Bunu daha açık ifade edebiliriz diye düşünüyorum.

Türkiye devrimi bölümüne geçmek istiyorum. Proleter devrimin siyasi ve iktisadi alanda atacağı ilk adımların mantığı çerçevesinde belli temel vuguların dışında, teorik olarak kapitalizmin sınırlarına sığan diye tarif ettiğimiz emeğin korunması talepleri,

siyasal özgürlükler, vergi sorunu, kadın sorunu vb. sorunların, bizim asgari program diye tarif edeceğimiz bölümde (asgari program diye tarif etmemiz şart değil, isimlendirme sorunu değil) işlenebileceğini düşünüyorum.

Proletarya partisi verili düzende bunları talep eder, bunlar için savaşır, bunlar için yığınları seferber eder. Bunları, hem emeğin korunmasının, hem de devrim mücadelesini geliştirmenin bir aracı olarak görür. Kendi iktidarı altında da bunları en tam biçimiyle uygular. Çünkü bunların uygulanmasının arkasındaki en temel engel ve sosyal eşitsizliğin kaynağı olan burjuvazinin egemenliği yıkılmıştır. Üretici güçlerin gelişmesinin önündeki temel engel kalkmıştır. Bu, bu düzen altında uğruna savaştığı herşeyin çok daha geniş ölçekte ve hızla uygulanmasının zeminidir deyip, kalan talepleri o asgari bölüm diye tarif ettiğimiz bölüme almanın, program mantığı açısından da, emekçi yığınlara belli temel mesajlar taşımak açısından da, daha işlevli olacağını düşünüyorum. Böyle olduğu ölçüde, bu bölümdeki bir dizi talep (parasız sağlık, parasız eğitim vb.) asgari program bölümüne kayacak. Bu bölümün böyle olmasını daha doğru buluyorum.

Ulusal soruna ilişkin ayrı bir bölüm yazılmaya çalışıldığında, bunun kolay olmadığı ve genişlediği yoldaş tarafından ifade edildi. Ben, buna rağmen, ulusal sorun metnindeki üçüncü bölümün ulusal sorun başlığı altında programın içine alınabileceğini düşünüyorum.

Siyasal alanda proleter devrimin yapacakları hayli geniş ifade edilmiş. Belli temel noktalar üzerinden daha dar ifade edilebilir mi? Ama yeni bir düzen ve bunun işleyişi olduğu ve bir dizi deneyimden çıkmış şeyler olduğu ölçüde, bölümün böyle bir işlevi var bence de.

Zararlı akımlar meselesine son bölümde girmenin işlevli olmadığını düşünüyorum. İşçi aristokrasisi üzerinden reformizme ilişkin söyleyeceklerimizi, bir sonraki maddede, emperyalizmin girdiği sömürge, yarı-sömürge ülkelerde kapitalizmin sancılı ilerleme süreçlerinde yıkıma uğrattığı küçük üreticiler gerçeği üzerinden, çağdaş popülizmi de gerekçelendirebiliriz. Bu iki temel akımı ifade etmek yeterli olur diye düşünüyorum.

Semih: Nadir yoldaş programın hacmi üzerinden bir gerekçelendirme yaptı. Bunun üzerine söylenecek fazla bir şey yok. Belli değişiklikler yapılabilir, ama hacmini daraltabileceğimizi ben de pek sanmıyorum.

Demokratik hak ve özgürlükler sorununa ilişkin bir alt bölümün yer alması bence de bir ihtiyaç. Bizim her ne kadar Türkiye devrimi bölümü içerisinde ifade ettiğimiz istemler bugünden uğruna mücadele edeceğimiz istemler olsalar da, emeğin korunması başlığı altında oluşturduğumuz maddeler gibi, demokratik hak ve özgürlükleri içeren maddeleri de ayrıca ifade etmek, bence yararlı olacaktır.

"Türkiye Devrimi" bölümündeki maddelendirmelerde bir hacim oransızlığı var. Siyasal alada, ekonomik alana, eğitim ve kültür alanına ilişkin bölümün kısa maddeler halinde verilmiş olmasına karşın, toplumsal sorunlar alanında ifadeler biraz uzun gibi geldi bana. Cihan yoldaş da bunu sağlık maddesi üzerinden ifade etmişti. En azından bu bölümü bir parça kısaltabiliriz.

Ayrıca bu bölümün yargı sistemine ilişkin 6. maddesi var. Toplumsal sorunların diğer maddeleri (kadın sorunu, konut sorunu, sağlık sorunu, din sorunu vb.), daha uzun bir mücadele süreci içerisinde gerçekleştirilebilecekler. Ama yargı sorunu, siyasal alanda çözüme kavuşturulabilecek bir sorun gibi geliyor bana. Bunu siyasal bölümde ifade edebilir miyiz?

Program Taslağının hacmi sorunu

Tuna: Hazırlık tartışmaları sırasında programın yapısı üzerine bazı şeyler söylemiştim. Elimizde bir taslak olduğuna göre, belli noktalarda bazıları tekrar olacak. Metin üzerinden bazı şeyleri ayrıca söylememin yararlı olduğuna inanıyorum.

Birincisi, programla ilgili tartışmanın, kendi içerisinde metnin uzunluğu-kısalığıyla ilgili bir içeriği olamaz. Elimizde hacimli bir program var, daraltalım gibi bir tartışma değil yaptığımız. Elimizde somut bir Program Taslağı var. Doğal olarak, konuları üzerinden işlevselliği ve içeriğiyle ilgili uzunluğu-kısalığı tartışması var. Bazı yoldaşların programın uzun olmasının bu yüzyıl içerisindeki gelişmelerle

ilgili olduğuna dair atıfları var. Ben buna katılmıyorum. Metnin uzunluğu ile ilgili ayrıca bir şeyler söyleyeceğim.

Önümüzdeki program için söylüyorum; sosyalizmin tarihsel deneyimleri ve bu yüzyılın pratiği üzerinden sonuçlarıyla ilgili önümüzde uzun bir metin var. Ya da emperyalist-kapitalizmin bu yüzyıl içerisindeki gelişmesiyle ilgili bir uzunluluk sözkonusu. Böyle düşünüldüğü noktada, bu ancak yüzyılın pratikleri ve devrimci süreçleri çerçevesinde bir programın nasıl ele alınması gerektiğine ilişkin olarak bizim çıkardığımız deneyimler üzerinden, böyle ele alınması ihtiyacı olarak tanımlanabilir. Ya da 1928 Komintern Programı'nın kitleler içerisinde kullanılması ya da dünya devrim süreci içerisinde marksist partilerin programları daha değişik ihtiyaçlarla kullanmaları üzerinden tanımlanabilir. Yorumları daha uzun tutan, yer yer açıklamalara da girebilen bir program ihtiyacı olarak tanımlanabilir. Ancak bizim bugüne kadarki tartışmamızda böyle bir yan fazlaca yok.

'28 Programı'nın uzunluğunun, açıklama ve propagandaya kayan yönünün, dünya devrimine ilişkin bir metin olmasından kaynaklandığı üzerine tartıştık. Benzer bir tartışmayı Bolşeviklerin 1919 Programı üzerine yaptık. Dünya emekçilerinin, devrim yapmış bir ülke olarak Rusya'da ne yapıldığını merak ettikleri, programın bu uluslararası önemi nedeniyle uzun tercih edildiği üzerinde durduk. Bizim programımızın ise klasik programların ele alınışı açısından bir farklılık yok. Burada söylediklerim henüz metinle ilgili şeyler değil.

Türkiye devrimine ilişkin tespitler bölümünden vazgeçebiliriz

Somutta programın teorik bölümüne ilişkin değil, Türkiye devrimi bölümüne ilişkin bir şey söyleyeceğim. Türkiye'nin özgünlüğü üzerine söylenenleri daha kısa tanımlayabiliriz. Sorun burada kısalık da değil. Burada devrimin gerekçelendirilmesi açısından, Türkiye'deki siyasal gericilik, devlet, demokratik hak ve özgürlüklerden yoksunluk -bunları böyle tanımlama ihtiyacı olduğunu düşünmüyorum. Bunun Türkiye'nin özgünlüğünü vermek açısından başarılı-başarısız olması üzerinden de söylemiyorum. Çok daha kısa söylenip geçilebilir bence.

Türkiye devrimine ilişkin daha sonraki bölümün yer yer saptamaları aşan, propagandaya kaçabilen yerleri var. Bunlar kendi içerisinde daraltılabilir diye yoldaşlar değerlendirdiler. Önemli olan, metnin bu bölümünün gerçekten propagandatif bir yön taşıyıp taşımadığı üzerinde bir genel ortaklık sağlamak. Türkiye devrimine ilişkin bölümde, bu maddelerin daha dar ele alınmasına ilişkin bir tartışmayı zaten yapacağız. Konut sorunu da buna dahil olabilir, daha değişik maddeler de. Bunlar daha değişik de ifade edilebilir. Ancak bu bölümün böyle ele alınmasının bizim için daha işlevsel olduğuna karar verirsek, böyle ele alınması da anlamlı olur.

Burada mesela emperyalist-kapitalist sistemin geldiği yerde bir sürü çelişki biriktirdiği söylendi. Bunları siz tek tek maddeler olarak da yazabilirsiniz. Ama birer cümleyle yazmakla birer paragraf yazmak arasında bir farklılık vardır. Türkiye devrimine ilişkin bölüm, önden tanımlamalar yapıp sonra da devrimin neler yapacağına ilişkin bölüme geçtiği ölçüde, aynı tarzda tarım ve ulusal sorun ele alındığında, gerçekten çok hacimli bir programla karşı karşıya kalıyoruz. Cihan yoldaş da zaten, programı böyle yazmaya çalıştığım ölçüde dışına alma ihtiyacını hissettim, diye kendi kaygılarını ifade etmişti. Ben, bu ön bölümden kurtarıldığı ölçüde, yoldaşın ulusal sorun metnindeki üçüncü bölümün alınabileceğine ilişkin değerlendirmesiyle beraber, ulusal sorun ve tarım sorununun ayrı bölüm olarak programın içine alınması gerektiğini yine de düşünüyorum. Tartışılabilecek birinci eksen bence bu.

Demokratik hak ve özgürlükleri bir alt bölüm yapmalıyız

İkincisi; emeğin korunması bölümü ile Türkiye devrimi bölümü arasındaki ilişki. Emeğin korunması bölümü işleniş açısından daha kısa tutulmuş durumda. Biz programın ayrılmaz bir bütün olduğunu söylüyoruz. Program, devrimin ilk elden yapacakları ile devrime kadar giden süreçte mücadelenin temel açılımlarının yapılacağı alan. Emeğin korunması

ya da Türkiye devrimi sonrası bölümü demokratik hak ve özgürlükler mücadelesiyle genişlettiğimiz bir durumda, nispeten daha rahat ve uzun bir anlatımı tercih edebiliriz. Propaganda amacıyla değil, ama temel noktaların saptanması çerçevesinde geniş tutulabileceğini düşünüyorum. Bu, programımızın devrimden sonra yapılacaklar listesi olma ağırlığını da kaldıracaktır.

Emeğin korunması bölümüne demokratik hak ve özgürlüklerle ya da değişik sosyal taleplerle ilgili maddeleri almak, programın bütünlüğü açısından, hem devrim sonrası ilk elden yapılacaklar, hem de devrime kadarki açılımlar yönüyle önemi açısından bana daha uygun gözüküyor. İkinci eksen bu olabilir diye düşünüyorum.

Bunun dışında tek tek maddelere ilişkin bir tartışmaya girmeyeceğim. Yoldaşlar bazı şeyler söylediler. Onları zaten tek tek tartışacağız.

Sapmalara ilişkin bölüme gelince. Somut bir akımı karşımıza alıp tanımlamak açısından belli zorluklar olduğunu düşünüyorum. Örneğin ekonomizm açısından bakalım. Karşımızda EMEP gibi bir akım var, ekonomist-liberal bir işçi politikası var. Sapmalara karşı tutumu, böyle somut bir akım olmadan tanımlama ihtiyacı olduğunu düşünmüyorum. Türkiye'deki tablonun böyle olduğunu düşünmüyorum. Bu sadece sınıf içindeki akımlar açısından değil, diğer siyasal akımlar için de böyle. Örneğin ÖDP ne kaba bir ekonomizme indirgenebilir, ne sendika bürokrasisinin bir tür yorumuna, ne de devrimci popülist bir akıma karşılık gelebilir. Liberal bir dünya demek ise, bizim karşımıza geniş bir tablo çıkarıyor. Örneğin bizim çıkıp sivil toplumculuğa ilişkin bir şeyler söyleme ihtiyacımız var mıdır? Bu çerçevede bu sorunun tartışılması gerektiğini düşünüyorum. Bence alan fazlasıyla genişliyor. '28 Programı gibi fazlasıyla uzun bir metinde, onun kendi iç dengeleri içerisinde, bu bir yere oturuyor. Ama bizim programımızın ele alınışı içerisinde, benim yaptığım öneriler çerçevesinde, tam oturmuyor.

Programın hacmi soyut değil somut bir tartışma konusudur

Cezmi: Kendi içinde program metninin klasik dediğimiz programların hacimlerinden farklı olduğu ortada. Ama bu tartışma, uzunluk-kısalık üzerinden değil, bugünkü ihtiyaçlar üzerinden somut olarak, her bir bölümün alt maddeleri üzerinden giderek yapılabilir. Mesela daha kısa ve özlü ifade etmek mümkündür denir.

Ama bu çerçevede şöyle bir yönü var. Ben de Nadir yoldaşın gerekçelendirmesine katılmıyorum. Mevcut taslaktaki teorik bölümün genişliği klasik programların gündemine almadığı bir takım sorunlar üzerine yazılmış bölümlerden kaynaklanmıyor. Biz klasik programlardaki bölümleri biraz daha kapsamlı yazmayı tercih etmiş olabiliriz. Onları somut maddeler üzerinden tartışabiliriz. Program üzerinden benim izlenimim de bu yönde. Somut olarak tek tek maddeler üzerinden gidildiği zaman, bu şekilde daha işlevsel olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Ya da, şu şekilde daha özlü ifade edilebilir, şunlar tekrardır veya şunları çok özel bir tarzda bizim vugulamamız gerekmez mi, diyebiliriz. Bunu, programın içeriğine dönük bir fikir olarak değil, tartışma yöntemine dönük olarak belirtmek istiyorum.

Semih: Nadir yoldaşın birkaç tane gerekçelendirmesi vardı. 100-150 yıllık bir süreç içerisinde yeni toplumsal sorunlar, olgular gelişmiştir. Bir, böyle bir yanı var. İkincisi, buna karşı proleter hareketin vermesi gereken cevaplar, bunu değerlendirme ihtiyaçları ortaya çıkmıştır. Üçüncüsü, bugüne kadar Marksizm adına ortaya atılan düşünceler büyük bir karmaşa yaratmıştır. Bu nedenle daha açıklayıcı ve net ifadelerle bu süreci süzmek gerekiyor, bu çerçevede hacme fazla takılınamak gerekiyor, demişti.

Özellikle üçüncü gerekçenin önemli olduğunu düşünüyorum. Zira bugün, hem Türkiye'de hem dünyada, devrimci hareket büyük bir karmaşa içinde.

Çağdaş programın kapsamlı sorunları

Nadir: Ben gerekçelerimi toplamı üzerinden saydım. Daha çok Tuna yoldaşa söylemek istiyorum. Emperyalizm olgusu yüzyılımıza ilişkindir, ama hepimizin de bildiği üzere bunun parti programında özel bir bölüm

olarak yer alması, iki yıl boyunca Bolşevik Partisinin değişmez tartışma konularından biridir. Faşizm olgusu yine yüzyılımıza aittir. Bu da yeni bir olgudur ve hesaba katmak zorundasınız.

Program var olandan hareket eder. İşte yeni bir olgu ortaya çıkmış. Bu olgu geçmiş yüzyılda yoktu. O yüzyılda, örneğin Gotha Programı yazıldığı zaman, somut olarak muhatabınız Lasalcılıktı. Ama şimdi siz bir program yazarken, kendinizi evrensel planda etkin olan akımlardan ayırmak durumundasınız. Modern revizyonizmin, maoculuğun ve çağdaş popülizmin etkisini gözetmek durumundasınız. Bunlara bir biçimde programda yer vermek zorundasınız.

Sözü almışken bir şey daha söylemek istiyorum. Bizim, "asgari program" olarak tanımlanabilecek, adını koymasak da bu anlama gelebilecek bir programımız olamaz. Bir teorik bölüm, bir stratejik bölüm vardır. Bir de taktik bölüm diye bir bölümlemenin son derece sakıncalı ve zararlı sonuçlara yol açacağını düşünüyorum. Bunu ön tartışmalarda da savundum.

Emeğin korunması çok özel bir hususturi onun ayrı bir başlık olarak ele alınması gerekiyor. Demokratik hak ve özgürlükler çerçevesinde sistem içerisine teorik olarak gerçekleşmesi mümkün olabilecek istemleri emeğin korunması bölümünde ya da onun öncesinde bir araya getirip bir asgari program yaratalım bakışını (böyle tanımlanmasa da sonuçta bu mantığa varan) doğru bulmuyorum, sakıncalı da buluyorum. Bunu da bu arada belirtmiş olayım.

Tuna: Yanlış anlaşıldığımı farkettim için bir noktayı düzelteyim. Benim yaptığım kısaltma önerileri dikkate alınırsa, ben zaten başka bir şey anlatıyorum. Metnin Türkiye devrimiyle ilgili giriş bölümünü bir paragrafta da ifade edebiliriz. Bu bir tercih sorunu. Onun altındaki bölümü daha özlü ifade etmeyi tercih etmekle, yer yer propagandaya kaçabilen bir şekilde yazmak arasındaki bir ayrım olarak söyledim. Teorik bölümün kısaltılabileceğine ilişkin hemen hiçbir şey söylemedim. İçerisinde kısaltılabilecek bazı şeyler olsa da, ona eklenebilecek bazı şeyler olduğunu bile düşünüyorum. Programın uzunluğuna ilişkin böyle bir düşüncem yok.

Cezmi: Emeğin korunmasıyla ilgili maddeler, şunlar talep edilir diye ifade ediliyor. Bu, aynı zamanda proleter iktidarın önündeki görevleri içeriyor. Bu talepler bütün kapsamıyla proletaryanın iktidarı altında gerçekleştirilir. Şimdiden de bunlar talep edilir. Belki girişte bu ifade konulabilir. Zaten ön tartışmalarımızda da bu şekildeydi. Bu aynı zamanda ikisi arasındaki bağlantıyı da kuruyor. Emeğin korunmasıyla ilgili bölümdeki talepler doğrudan işçi sınıfına dönük. Oysa demokratik siyasal ve sosyal sorunlar, diğer sınıf ve tabakaları da kesiyor. Yani bunlar, burjuva demokratik çerçevede ifade edebileceğimiz talepler.

Programımızda "sapmalar" üzerine bir bölüm olmalı

Osman: "Sapmalar" konusu bence programda mutlaka yer almalı. Sınıflar savaşımında yeni bir evrenin başındayız. İşçi sınıfı içerisinde ne kadar sahtekar akım varsa, hepsinin sınıfın devrime yönelme potansiyeli ve dinamizmini boğmak için pusuda beklediğini görüyoruz. Bu uluslararası arenada da böyle. Kendi ülkemiz düzleminde düşünüldüğünde, karşımızda bir ekonomist akım var, ki bizim doğrudan muhatabımızdır. Kapitalizmin krizinin alabildiğine derinleştiği ve işçi-emekçi hareketinin dünya ölçüsünde yükselmeye başladığı bugünkü koşullarda, bu hareketleri yolundan saptırmak için bir dizi "sapma" yine tarihsel görevini yerine getirecektir. Bu konuda mutlaka söyleyeceğimiz bir şeylerin olması gerekiyor.

Geleneksel hareketin önyargılarına prim veremeyiz

Ceren: Temel demokratik hak ve özgürlükler sorununun nasıl formüle edilebileceği sorunu tartışıldı. Bu biraz da "asgari program" biçiminde kavramlaştı. Bu kavramın kullanılması belli bir karışıklık yaratabiliyor. Aslında ön süreçlerde epeyce ayrıntılı tartıştığımız bir sorun oldu bu. Bilimsel anlamda yanlış olmadığı, ama Türkiye devrimci hareketinin buna bambaşka bir anlam yüklediği, bu çerçevede de kullanmaktan

kaçınmak gerektiği üzerinde belli bir görüş birliğine varılmıştı.

Türkiye devrimci hareketinin bizi bu konuda nasıl değerlendireceği ya da konunun bilinçlerde nasıl bir karışıklık yaratacağı gibi bir sorunumuzun olabileceğini düşünmüyorum. Bu konuda zaten oldukça uzun denilebilecek tartışmalarımız oldu. Hem ön süreçlerde yapılan tartışmalar üzerinden belli bir açıklık var, hem de bunun ötesinde bizzat bu konuyu ele alan kocaman üç kitabımız var. Böyle bir kaygı taşımamalıyız diye düşünüyorum. Nasıl emeğin korunması bölümünü özlü bir biçimde ifade edebilmişsek, aynı şekilde, demokratik hak ve özgürlükler sorununu da formüle edebilmeliyiz.

Burada sorun bunun nasıl formüle edileceğidir. Biz soruna Türkiye devrimci hareketinin asgari programa yaklaşım biçimiyle yaklaşmadığımızı, çok açık ve net bir şekilde kendi programımız üzerinden ortaya koyabiliriz. Bunu bu bölümün girişinde özlü bir biçimde formüle edebiliriz.

Bunun ötesinde bizim kendi programımız açısından beni düşündüren yanı şu: Emeğin korunması bölümü aslında özlü bir biçimde formüle edilmiş bulunuyor. Bazı programlara, özellikle Rusların programına bakıldığında, çok daha kapsamlı, çok daha ayrıntılı denilebilecek bir tazda ele alınmış bu sorun. Ancak ben böyle bir yolu seçmemek gerektiğini düşünüyorum. Bu özlü biçimi korumalıyız. Aynı şey demokratik hak ve özgürlükler sorunu için de geçerli. Eğer biz bu bölümü biraz propaganda metni olarak da kullanabilmek amacıyla geniş bir şekilde kaleme alırsak, programı bu şekilde kullanma/yararlanma yoluna gidersek, bizim programımızın önemli bir bölümü koca bir talepler listesine dönüşür. Mümkün olduğu ölçüde en özlü bir biçimde ifade edebilmeliyiz.

Ulusal sorun ve tarım sorunu programımızda birer özlü alt bölüm olarak yer almalı

Programın genel yapısına ilişkin düşüncelerimi daha önceki konuşmamda da söylemiştim. Proletarya diktatörlüğü, ulusal sorun ve tarım sorunu bölümlerine ilişkin olarak şöyle düşünüyorum. Başlangıçdaki tartışmalarda bu programın biraz uzunluğu üzerinden belli şeyler söylendi. Aslında bana göre program bu haliyle, sözkonusu bölümler çıkartıldıktan sonra, uzun değil tam tersine biraz kısa görünüyor. Gerek proletarya diktatörlüğü bölümünde yapılan bir takım vurguların, gerekse ulusal sorun ve tarım sorunu konusunda ek olarak yazılmış bölümlerin, o kapsamıyla olmasa da bu programın içinde yer alması gerektiğini düşünüyorum. Bu yönüyle programın biraz zayıf kaldığını düşünüyorum. Özellikle proletarya diktatörlüğü bölümünde (yazılmış fakat sunulan taslaktan çıkartılmış ek bölümde) oldukça anlamlı vurgular var. Hangi bölüme en uygun gelecekse -bu zaten tartışmalarda açığa çıkacaktır-, o bölümlerde uygun bir biçimde bunlara yer verebilmemiz gerektiğini düşünüyorum. Bunun gerekçelerini daha önceki konuşmamda söylemiştim. Onun için tekrarlamak gerekmiyor.

Hacim sorununa fazla takılmamak gerekir

Bayram: Program sorunu üzerine tartışmalar biraz dağınık bir şekilde yürüyor. Tartışma, daha ziyade uzun ya da kısa olduğu şeklinde sürdürülüyor. Elbette programın kısa olması için bir çaba sarfetmek gerekir. Ancak öbür taraftan da, bilimselliğinden ve varolandan yola çıkmak noktasından ödün vermeksizin, şu veya bu hacimde olması kaygısına da fazla kapılmamak gerekir. Buna rağmen, örneğin, bir program mantığı içerisinde fakat tezler biçiminde formüle edebileceğimiz unsurların program dışına alınıp, böylece programın zayıflamasının önüne geçilebileceğini daha önce de ifade etmiştim. Fakat bu noktada fazla dönüp durmamak, daha ziyade içerik üzerinde yoğunlaşmak gerektiğini düşünüyorum. Nitekim birkaç yoldaş, kimisine katılıp kimisine katılmadığım noktalar üzerinden girdi. Örneğin bir yoldaş devlet ve faşizm meselelerine değindi. Nadir yoldaş, "Kızıl Ordu" meselesiyle tartışmaya giriş yapmış oldu. Bence bu tartışmalar verimli olabilir.

Bir de tartışmalarımızda şu noktaya dikkat etmek gerektiğini düşünüyorum. Biz programımızın proletaryanın partisinin programı

olduğunu söylüyoruz. Bu ruh ve mantıkla hareket etmeliyiz. Türkiye solunun ne dediğini fazla ciddiye almamalıyız. Biz daha ziyade proletaryanın rehberi olabilmesi için programımız neleri içermelidir sorununda yoğunlaşalım.

Faşizm, Kızıl Ordu vb. sorunlar

Faşizm konusu programımızda yer alabilir. Ancak Türkiye'ye ilişkin siyasal bölümde değil, emperyalizme ilişkin bölümde yer almalıdır. Çünkü emperyalizmle beraber ortaya çıkan bir olgudur. Faşizm kapitalizmin özüne ilişkin birşey değildir. Yani kapitalizm faşizm olmadan da ömrünü sürdürebilir. Dolayısıyla özsel bir şey değildir, belli koşullarda ortaya çıkan bir olgudur. Kapitalizm bölümünde, öze ilişkin evrensel boyut çerçevesinde yer aldığı zaman, bir takım anlam kaymalarına yol açabilir.

Kızıl Ordu konusuna gelince. Nadir yoldaş bence bu konuya yerinde değindi. Marksist-leninist eserlere baktığımızda, Kızıl Ordu sorunu belli bir tarihsel evrede gündeme girmiştir. Devrim aşamasıyla da bağlantılı olarak daha önceki programlara, halkın ya da işçi ve köylülerin silahlandırılması şeklinde girdiğini görüyoruz.

Fakat tarihsel deneyler komünistleri farklı bir gelişmeyle yüzyüze getirmiştir. Çünkü işçi ve köylülerin silahlandırılması konusu biraz da öngörülen devrim perspektifiyle bağlantılı bir konudur. Siz dünya devrimi perspektifiyle yola çıkarken, tek ülkede sosyalizm ve kuşatma olayıyla karşı karşıya kalıyorsunuz. Bu kuşatmaya karşı sadece milislerle direnemezsiniz. İster istemez belli bir oranda profesyonel ordulaşmaya gitmek durumundasınız. Siz sadece eline kalaşnikofu almış bir insan kitlesiyle uçak, tank, top ve her türlü modern cihazla donatılmış orduya sahip emperyalist güçlere karşı mücadele veremeyeceğiniz için, Kızıl Ordu'yu gündeme getirmek zorunda kalıyorsunuz. Bu, emperyalist kuşatmayla ilgili bir durum.

Peki biz programımızda buna yer vermeli miyiz? Bence vermemeliyiz. Çünkü biz programımıza, teorinin özüne ilişkin olan şeyleri koyacağız. Dolayısıyla, işçilerin ve köylülerin silahlandırılması -ki, *Devlet ve İhtilal*'de de konan budur- diye ifade etmeliyiz. Realitede farklı bir biçimde ortaya çıkabilmiştir. Ama biz, belirli coğrafyalarda belirli tarihsel kesitler içerisinde ortaya çıkmış olan şeyi evrenselleştiremeyiz. Mesela "Dünya devrimi için Türkiye devrimi!" dediğimiz halde, biz belirli bir süre sosyalizmin inşasında yalnız kalabiliriz. Bu durumda Kızıl Ordu bir zorunluluk olabilir. Ama devrim süreçleri öylesine gelişir ki, emperyalist kuşatma bir tehlike olmaktan çıkabilir. Bu durumda da Kızıl Ordu gereksizleşebilir. Bu nedenle olasılıklarla bağlantılı noktaları programa almamak gerektiğini düşünüyorum.

Teorik bölümün 9. maddesi üzerine

Savaş, ulusal baskı, siyasal gericilik, kadının sosyal köleliği konuları emperyalizm bölümünde mi yer almalıdır? Ulusal baskı sorunundan kalkılarak böyle bir sonuca varılabilir. Ama bu olgular, sadece emperyalizme özgü değil, temelde kapitalizme ya da özel mülkiyet dünyasına özgüdürler.

Örneğin savaş olgusu. Belki emperyalizmde bir dünya savaşı olgusu haline geliyor, ama kapitalizmin kendi doğasında vardır. Kapitalizmin doğasında en yüksek kâr için üretim yapmak varsa, kapitalist bilinmeyen bir pazar için üretim yapmak zorunda kalıyorsa, pazarları ele geçirmek diye bir sorun varsa, rekabet de vardır. Bu ulusal ve uluslararası planda bir rekabettir. Bu ise savaşların kaynağıdır. Emperyalizm döneminde bu rekabet daha üst boyuta çıktığı için, savaş olasılığı daha da güncelleşebiliyor. Ama biz savaşa sadece emperyalizm döneminde ortaya çıkan bir olgudur dersek, o zaman olayları birbirine karıştırmış oluruz.

Siyasal gericilik, ulusal baskı ve kadının köleliği de emperyalizmle birlikte ortaya çıkan olgular değil. Bunlar da, demin söylediğim gibi, kapitalizmin doğasında var. Dolayısıyla bütün bunları emperyalizm bölümüne taşıdığımız durumda, sanki kapitalizm bu olgulardan muafmış gibi anlaşılabilir. Bu nedenle taslaktaki yerinin uygun olduğunu düşünüyorum.

Son olarak, tartışmaların artık içerik üzerine kayması daha işlevsel olacaktır.

Program Taslağı üzerine açıklamalar

Cihan: Nasıl bir yöntemle ilerlemek gerektiği konusunda belli tereddütlerim var. Yoldaşlar belli bölümler ya da noktalar üzerine görüşlerini dile getiriyorlar. Bu noktalara ilişkin anında tartışmaya girmek, programda neyin neden öyle ifade edildiğine açıklama getirmek, tartışmayı her bir yoldaş için önemli olan eksene çekebilir ve bu da tartışmalarda bir dağınıklık yaratabilir.

Bunun için bu tür yanıtlamalardan mümkün mertebe kaçındım. Ama öte yandan da, şu veya bu yoldaşın belirttiği şu veya bu nokta üzerine belli tartışmaların oluştuğunu da gördüm. Programda şu veya bu meselenin neden öyle ifade edildiğine dair açıklama yapılmadığı bir durumda, başka yoldaşların da aynı konu üzerine ek düşünceler savunduğunu gördüm. Bu da bir başka dağınıklık yaratıyor. Ya da çok da isabetli olmayan bir fikrin giderek değişik yoldaşlara dağılmasına yol açıyor. Kızıl Ordu'ya ilişkin tartışmayı buna örnek verebilirim.

Tartışmayı daha düzenli, daha disiplinli, zaman bakımından da daha tasarruflu yürütmekte kuşkusuz yarar var. Bölümler üzerinden yapılacak tartışma bunu sağlayacaktır. Ama dün yapılmış bir tartışma var. Bu tartışmanın belli noktaları üzerine ben de bir şeyler söylemek istiyordum.

Tarihsel deneyimler ve program

Dün bir hacim tartışması yapıldı. Tartışmada yer yer yoldaşlar birbirlerini biraz yanlış da anladılar. Programımız klasik programlara göre kuşku yok ki biraz hacimli bir program. Bunun değişik nedenleri var. Ben bunun nedenleri konusunda aslında sunuşta da bir şeyler söylemeye çalıştım. Bu konu ya anlaşılınadı ya da tam gözetilemedi.

Öncelikle şunu gözönünde bulundurmamız gerekir. Klasik programlar emperyalizm çağı öncesine ait programlar. Sorunlar çok daha sade görünüyordu o zaman. Emperyalizm, kapitalizmi bir dünya sistemi haline getirdi, sorunları dünya ölçüsünde genelleştirdi, sınıf mücadelesini uluslararasılaştırdı. Kapitalizmin kendi yapısında var olan ve Marks ve Engels'in daha *Komünist Manifesto*'da işaret ettiği uluslararasılaşma olgusunu, dünya çapında fiili bir durum haline getirdi. Emperyalizm; devrimlerin, savaşların, emperyalist egemenliğin, ulusal köleliğin, sömürgeciliğin, bütün bu sorunların evrenselleştirildiği ve karmaşıklaştırıldığı bir aşama oldu. Bu, birinci nokta.

İkincisi; 20. yüzyıl sadece emperyalizm çağı değil, aynı zamanda devrimler çağı oldu. 20. yüzyılın temel tarihsel olayları olarak büyük devrimler yaşandı. Bu devrimlerin büyük tarihsel deneyimleri ortaya çıktı. Bu, teoriye ek açıklıklar getirdi. Sosyalizmin inşa deneyimleri yaşandı. Bu deneyimler, teori açısından hem yeni açıklıklar ve hem de yeni sorunlar getirdi. 20. yüzyılın programı bütün bunları içermek durumunda, hele de 20. yüzyılın sonunda. Devrimlerin ve devrimlerin ürünü olan sosyalizmin inşa süreçlerinin kesintiye uğradığı ve yenilgiyle sonuçlandığı bir aşamanın programı, 20. yüzyılın bu sorunlarıyla da beslenmek zorunda. Böyle bir programın ortaya koyacağı sorunlar çok daha çeşitli, çok daha karmaşık olabilir ve olmak da zorunda.

Örneğin proletarya diktatörlüğü/proletarya demokrasisi üzerine tartışma böyle bir ihtiyacın ürünü olarak ortaya çıkıyor. Programımızın Türkiye devrimine ilişkin siyasal bölümünde proletarya demokrasisine, bunun yapısına, işleyişine, temel özelliklerine ilişkin bir takım özel belirlemelere bu çerçevede girebiliyoruz. Zira devrimler bu konuda belli açıklıklar yaratmıştır, belli sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bunlar karşısında biz teorik bir tavır almak zorundayız.

Klasik programların hazırlandığı dönemde böyle bir sorun yoktur. Bir deneyim olarak

yalnızca Paris Komünü vardır. O da proletarya diktatörlüğünün gerekliliğine pratik bir kanıt oluşturmanın yanısıra, somut biçimlenişi konusunda bir ilk pratik deneyimi sağlamıştır. Proletaryanın kendini egemen sınıf olarak örgütlemesinin proletarya diktatörlüğü biçimini aldığı, eski devlet aygıtını parçalanması gerektiği üzerine bir açıklık yaratmıştır, mesele bundan ibaret kalmıştır. Kaldı ki, klasik programlar (Rusların programını saymazsanız) oportünist tutumlarından dolayı bunu da hesaba katınamışlar, programlarına içermemişlerdir. Erfurt Programı'nda proletarya diktatörlüğü sorunu yoktur. Şiddete dayalı devrim sorunu yoktur. Mevcut devlet mekanizmasının parçalanması sorunu yoktur. Bu konudaki farklılık Rusya marksistlerinden gelmektedir. İlginçtir, Plehanov'un hazırladığı ilk taslakta (ikincisinde mesele bulandırılmıştır), bu mesele bizzat Plehanov'un kendi inisiyatifiyle yeralmıştır.

Ancak bir başka sorun var. Program Taslağımızın uzunluğu buradan, 20. yüzyıl deneyimlerinden ya da yeni tarihsel olguların hesaba katılmasından gelmemektedir, dedi Tuna yoldaş. Sözkonusu olan kapitalizme ilişkin özel bölüm, yani teorik bölümün bu ilk giriş bölümü (teorik bölümün ilk iki altbaşlığı olan I. ve II. bölümler) olunca, bu doğru. Ama öteki bölümler sözkonusu olduğunda, bu doğru değil.

Bir kere teorik bölümün III. alt bölümü, emperyalizm ve proletarya devrimleri çağına ilişkin bölüm, klasik programlara göre tümüyle yenidir. Buna ilk kez olarak Bolşeviklerin Şubat devrimini izleyen program revizyonu tartışmalarında rastlıyoruz. Yeterince açık olan bu noktayı geçiyorum.

Günümüz gerçekleri ve program

Türkiye devrimine ilişkin bir sunuştan oluşan bölüme neden gerek duyulmuştur? Çünkü bugün dünyanın dört bir tarafında sol harekete genel olarak baktığımız zaman, bir kapitalizm devi olan Brezilya'da bile, aynı şekilde kendi çapında bir emperyalist ülke olan İspanya'da bile, hala demokratik devrim programlarının savunulduğunu, bu ülkelerde solun kendi içinde en radikal kanadını oluşturan kesimlerinin bile hala burjuva demokratik cumhuriyet programlarıyla hareket ettiklerini görebiliyoruz. Eğer biz programımızın bir işlev yerine getirmesini de istiyorsak, neden Türkiye gibi bir ülkede proleter devrime dayalı bir program ortaya koyduğumuza açıklık getirmeyi politik olarak tercih edebiliriz.

Bu eğer çok genelleşmiş bir düşünce olsaydı, orta düzeyde gelişmiş kapitalist ülkelerde artık proleter devrimin olağan bir devrimci strateji olduğu, Türkiye'de ve dünya ölçüsünde marksist olma iddiasındaki tüm solun genel bilinci olabilseydi, buna çok gerek görülmeyebilirdi. Her kapitalist ülkede zaten gerekli olan budur genel kabulü üzerinden, bir takım şeyleri gerekçelendirmeye özel bir tarzda girilmezdi.

Ama bu bölümün girişindeki emperyalist egemenliğin iktisadi temeli kapitalizmdir, sosyal dayanağı burjuvazidir demek boşuna değildir, burada bir şeyler anlatılıyor. Ya da Türkiye'de demokrasi yoktur ve olmamasının kaynağı tekelci burjuvazidir demenin raslantı olduğunu düşünmemek gerekiyor. Burada bu ülkede neden gerekli olanın proletarya devrimi olduğunun kısa ve özlü tutulmaya çalışılan bir gerekçelendirilmesi vardır.

Ben diyorum ki; bu yeni olgulara, toplumların yaşadığı evrimin ortaya çıkardığı yeni sosyal ilişkiler ve bu ilişkilere karşılık düşen devrim stratejisi üzerinden bakarsak, daha verimli bir düşünce alanına gireriz. Böyle olmadığı zaman, daha çok neo-liberallerin kurcaladığı; Kapitalizm eski kapitalizm midir? Emperyalizm eski emperyalizm midir? Koca bir 20. yüzyıl yaşandı, yeni olgular, yeni ilişkiler, yeni sonuçlar ortaya çıktı; Marksizm bunları içermediği sürece kendini geliştirmiş olmayacaktır ve güncel ihtiyaçlara yanıt vermeyecektir, vb. iddiaların bir biçimde tuzağına da düşeriz.

Ön tartışmalarda genişçe açıkladım; ben iddia ediyorum ki, kapitalizmin bugün ulaştığı aşamada yeni olgu diye sunulanların çoğu, ta *Komünist Manifesto*'da bile var. Son 20-30 yıldır gündeme getirilen bir takım argümanların, ya da kapitalizme ilişkin yeni olgular, yeni eğilimler diye sunulan bir takım sorunların, ta *Komünit Manifesto*'da bir yaklaşım olarak nasıl başarıyla ifade edildiğini göstermek zor değil. Ön tartışmalarda da bu konuda değişik örnekler verdim, bu konu üzerinde geniş bir biçimde

durdum.

Kapitalizmin özü aynıdır. Örneğin şu günlerde dünya ölçüsünde bir borsa bunalımı yaşanıyor, bir dizi ülkede borsalar çöküyor. Kapitalizmin dünya ölçüsünde teklediği bir gelişmeyle yüzyüzeyiz. Bu gelişme karşısında, bilinci burjuva ekonomi bilincini çok fazla aşmayan bir takım ilerici yazarlar kalkıp; Marks *Kapital*'inde bu meseleyi zaten ortaya koymuştu; sermayenin organik bileşiminin yükselmesinin, kâr oranlarının düşmesinin yaratacağı sonuç, kaçınılmaz bir biçimde tam da bu olacaktı, diyebiliyorlar. Ve bunlardan bir tanesi kalkıp diyebiliyor ki; bana göre Marks, 19. yüzyılın değil, asıl olarak 21. yüzyılın teorisyenidir. Kuşkusuz bir şey anlatıyor tüm bunlar. Kapitalizmin özü ve temel işleyiş yasaları yerli yerinde duruyor.

Yüzeyde, görünümlerde, biçimlerde çok şey değişiyor kuşkusuz. Ya da bir takım temel eğilimler gelişiyor, olgunlaşıyor, genelleşiyor. Hem toplumun kendi içinde, hem de dünya ölçüsünde genelleşiyor. Elbette ki bugünün kapitalizmi yüzyılın başındaki kapitalizmle kıyaslanamaz. Yüzyılın başında kapitalizmin egemenliği (kapitalist üretim ilişkilerinin toplumlara egemenliğini kastediyorum) daha çok Avrupa, ABD ve Japonya (ki bu sonuncusunda bile henüz çok geriydi) gibi ülkelerde sözkonusuydu. Kapitalizm bugün dünyaya egemen, kapitalist ilişkilerin dünya ölçüsünde yaygınlaşması sözkonusu. Kapitalist ilişkilerin şu veya bu toplumun kendi içinde, toplum yaşamının her alanına sızması anlamında, yaygınlaşması ve güçlenmesi sözkonusu.

Ama bu, varolan eğilimlerin genelleşmesinden ve derinleşmesinden başka birşey değil. Temel eğilimler ve yasallıklar bakımından ortaya yeni şeyler çıkarmıyor. Marks'ın kapitalizm tahlilinde işaret ettiği eğilimlerin toplum düzeyinde ve dünya ölçüsünde genelleşmesidir sözkonusu olan. Ve zaten Marks da bunu öngörüyor, bu buraya varacaktır, diyor. Bunun ötesinde, kapitalizmin aldığı biçimlerde bir çeşitlilik, büyük bir zenginlik yaşanıyor gerçekten. Yeni bazı biçimler ortaya çıkıyor. Ama bu biçimler bize özü kaybettirmemeli.

Lenin emperyalist ekonomistlerle tartışmasında, eğer kapitalizmin kendine özgü olan her biçimini tahlil etmeye kalksaydık, bunu başarmak için 70 tane Marks gerekirdi, der. Marks'ın kapitalizmde ancak özsel olanı, esasa ilişkin olanı tahlil edebildiğini belirtiyor bu ifade. Bu açıdan, programımızın ilk iki bölümünün çok fazla yeni olgular içermeyeceğini, bunun ise son derece normal olduğunu bir kez daha yinelemek istiyorum.

Teorik bölüm ve devlet sorunu

Ama programın bu bölümü yine de yeni bir şeyler içeriyor. Burjuvazinin siyasal egemenliğinin temeli olarak devleti içeriyor. Dikkat edin, bu Erfurt Programı'nda yoktur ve olmaması da rastlantı değildir. Lenin, *Devlet ve İhtilal*'in sonunda der ki; Kautsky, Bernstein'ı her açıdan yerden yere vurdu, ama dikkate değerdir, devlet meselesine hiçbir biçimde dokunmadı. Aynı şeyi Plehanov'la ilgili söyler ve bunlar rastlantı değildir, der. Devletin burjuvazinin kurduğu iktisadi egemenliğin siyasal yansıması olduğuna Erfurt Programı yer vermiyor. Erfurt Programı genel olarak devlet konusunda tam bir oportünizm, tam bir suskunluk içerisinde. Ve bu, *Gotha Programının Eleştirisi*'nde Marks'ın devlet konusundaki çok özel vurgulamalarına rağmen böyle. Lassalcı devlet hayranlığına Marksizmin yönelttiği kapsamlı eleştiriye, proletarya diktatörlüğüne ilişkin yaptığı kuvvetli vurgulara rağmen, üstelik Marks'ın yıllarca gizlenen bu eleştirisi tam da program tartışmaları esnasında yayınlandığı halde, Erfurt Programı devlet konusunda bir tutum ortaya koymuyor.

Çok büyük ölçüde Erfurt Programı sistematiğini almaya çalışan Rusların programında, buna rağmen, proletarya diktatörlüğü sorunu, proletarya devriminin bir ürünü olarak özel tarzda vurgulanıyor. Ama devlete ilişkin bu özel tanımlama programın ön teorik bölümünde yapılmıyor. Biz yapmak zorundayız ve programımızın teorik bölümünün birinci alt bölümünde bunu yapmış bulunuyoruz. Bu devlet sorunu üzerine programatik bir tutumdur ve fazlasıyla önemlidir. Her türlü oportünist ve revizyonist düşüncenin tam da bu sorun üzerinden kendini gösterdiğini biliyoruz. Devlet sorunu iktidar

sorundur, bunu unutmayalım.

Aslında Ruslarınki bence bir dikkatsizlik. Proletarya diktatörlüğüne yer vermek, Rus toplumuna özgü olan, Plehanov'un kalemine bile yansıyan büyük bir devrimci duyarlılık. Ama orada iktisadi ilişkilerin anlatımını, onunla kopmaz bir biçimde bağlı olan, bu temel üzerinde yasallığı ifade eden devlet meselesiyle ilişkilendirmemek, muhtemelen Erfurt Programı sistematiğini izlemekten gelen bir sonuç. Oysa Erfurt Programı'na da kaynak oluşturan Engels'in ünlü broşürüne baktığımızda, Engels orada net bir biçimde, çağdaş burjuva devletin burjuvazi adına işleri yöneten bir komiteden başka bir şey olmadığını söylüyor. Bu konuda çok özel ve özlü tanımlamalar yapıyor. Burjuva devletin parçalanması, yerini proletaryanın devrimci iktidarının alması, devletin sönümlenmesi -bunları Engels, ta 1878 yılında, Dühring'le polemiklerinde net bir biçimde koyuyor.

Ama bakıyoruz, program sistematiğinde Engels'in *Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm* broşürünü esas alan Kautsky, orada ne devletin yıkılışı, ne yeni devletin oluşumu, ne devletin sönümlenmesi üzerine tek kelime söyleme ihtiyacı duymuyor. Engels bu programı denetlemedi mi, niye bu konuda birşey söylemedi diyeceksiniz. Engels, cumhuriyet konusundaki oportünizmi, suskunluğu net bir biçimde teşhir ediyor. Artı, zaten o dönem Alman Sosyal-Demokrat Partisi'ne eleştirisi öylesine bir karmaşık sorun ki. Parti legal ve "Anti-sosyalist yasa" daha yeni kalkmış. Bunun yaratacağı sorunları gözeten bir tutum var. Yani çok karmaşık bir durum var. Engels'in herhangi bir ilkesel uzlaşması ya da duyarsızlığı sözkonusu değil. Bu oportünizme döne döne vuruyor. *Gotha Programı'nın Eleştirisi*'ni tam da program kongresi öncesinde, yani tam Erfurt Programı'nın hazırlanması esnasında, büyük çabalar harcayarak adeta bir terör estirerek yayınlatıyor. Alman sosyal-demokrat basını bunu yayınlamazsa, Avusturya'da Viktor Adler'e yaymlatırım tehditinde bulunuyor. Ve *Gotha Programı'nın Eleştirisi*, çok büyük ölçüde devlet üzerine. Lassalcı devlet hayranlığına bir saldırı ve devlet üzerine marksist görüşlerin, özellikle de bir "geçiş devleti" olarak proletarya diktatörlüğünün çok kuvvetli bir biçimde formüle edilmesi.

Programımız gereğinden fazla mı uzun?

Bazı yoldaşlar Program Taslağımızın teorik bölümünün biraz uzun olduğunu söylüyorlar. Klasik programların ilgili bölümleriyle daha dikkatli karşılaştırırsanız, aslında uzun olmadığını göreceksiniz. Üç madde; devlet meselesi, ideolojik ve kültürel hayat üzerinde burjuvazinin egemenliği meselesi ve siyasal gericiliğin, savaşın, ulusal baskının ve kadının sosyal köleliğinin sınıfsal kaynağına ilişkin meseleleri ele alan 7., 8. ve 9. maddeler (ki bunlar son derece kısa maddelerdir) dışında, gerisi temelde klasik programlardaki maddelerin benzerleridir. Sadece bu üç kısa madde fazladan ifade edilmiştir, bilinçli bir tutumla eklenmiştir.

Lenin diyor ki; biz programımızı hazırladığımızda, Erfurt Programı hep elimizin altındaydı. Ama biz programımızı hazırlarken, elimizin altında Erfurt Programı'nın ötesinde o kadar çok program ve deneyim var ki. Komünist Enternasyonal Programı var, Rusların programı var, Lenin'in 1917'deki revizyon tartışmaları var, 1919'de onaylanan program var. Biz anlatılmak istenen ve amaçlanan şeyi tespit ederken klasik tarzdan yararlanırız, gerisini "bu iş amaca uygun en iyi nasıl ifade edilir?" çerçevesinde formüllendiririz. Lenin'in program taslağındaki ifadelendirmeler son derece kısa. Bu bazı şeylerin anlaşılmasını da güçleştiriyor bence. Aslında Plehanov'un programındaki formülasyonlara, 1919 Programı'nın girişine alman bölümlere bakın, bizim programımızdaki formüllendirmelerden daha kısa değil.

Kaldı ki biz bazı şeylere daha açık bir ifade kazandırmak ihtiyacı da duyabiliriz. Bu açıdan bir fazlalık sözkonusu değil. İkinci bölümde bir fazlalık var. Klasik programlarda enternasyonal tutum bir cümleyle belirtilir ve geçilir. Bizim programımızda enternasyonalizm üzerine madde koca bir paragraf olarak ifade edilmiştir. Bu çok mu önemsizdir? Bu rastgele mi yapılmıştır? 20. yüzyılda enternasyonalizmin bu kadar zaafa uğradığı bir deneyimin ardından, bunları böyle söylemek gerekli değil midir sizce?

Bunlara ek olarak ne söyleyebilirim? Sunuşta, bu taslakta tekrarları ve gereksiz sözleri ayıklama imkanı bulunamamıştır,

redaksiyonun gidereceği fazlalıklar üzerinden tartışmak çok anlamlı değil, dedim. Fazlalık tartışması ancak, "bu madde gereksizdir", "şu meselelere girmek bir ayrıntı olmuştur" üzerinden yapılabilinir.

Emperyalizm üzerine bölüm

Teorik bölümde bu ilk iki alt bölümü geçersek, geriye üçüncü alt bölüm olarak emperyalizm çağının sorunları kalıyor. Bu zaten klasik programlarda olmayan bir bölüm. 1917'de Lenin'in taslağında ve 1919 Kongresi'nde kabul edilen programda da bu mesele gerçekte çok uzun yer almıyor. Ama bugün bize gereksiz ayrıntılar olarak görünebilecek şeyler içerecek kadar da geniş yer alıyor. Jingo-sosyalistlerin ne yaptığından tutunuz da Milletler Cemiyeti'ne kadar bir takım özel ayrıntılara yer veriliyor. Neden? Zira o dönem emperyalizm bir savaşa, savaş da evrensel bir yıkıma yolaçmış. Avrupa çapında genel bir devrimci durum var. Rusya'da devrim var. Almanya'da devrim başlamış, başka ülkelere yayılması ihtimali var. Yani temel sorunlar pratikleşmiş, güncelleşmiş. Bunun için, emperyalizm şudur, savaşa yol açar, savaş da devrime yol açar demekle yetinilmiş.

Biz, ortada koca bir 20. yüzyıl bilançosu varken, emperyalizmin temel eğilimlerinin genel olarak toplumların yaşamında ne ifade ettiği ve nelere yol açtığı gerçeği varken, meseleleri bu kadar kısa tutabilir miyiz? Kapitalizm tekelci aşamasına vardı, tekelci aşaması savaşlara yol açtı, savaş da devrimlere yolaçtı demekle yetinebilir miyiz?

Bence emperyalizm bölümü fazlasıyla kısa ve ben tartışmalarımızın ardından daha da genişletmek istiyorum. Bazı kritik maddeleri işlenmemiş halde duruyor zaten. Emperyalizme ilişkin temel eğilimleri koymuşuz, ama ondan çıkan temel devrimci sonuçlar henüz yazılmamış olarak duruyor. Dünkü bir açıklamamda da belirttiğim ve öteki bazı meselelerde de örneklediğim gibi, en önemli, en zor ve en kritik bölümleri arkaya bırakmak tutumu, bunun sunulan taslakta ifade edilememesi gibi bir sonuca yol açtı. Yazılmamış olması önemsizliğinden gelmiyor, tam tersine, bu bölümlerin çok özel bir önem taşımasından geliyor. Çünkü bizim için asıl olarak emperyalizmin çelişkilerinin ürettiği devrimci sonuçlar önemli. Bu maddeler de devrimci sonuçlara ilişkin.

Emperyalizmin dünya ölçüsünde proleter devrimler için önkoşulları nasıl yarattığı, devrimleri nasıl güncelleştirdiği, bir proleter devrimler çağını nasıl başlattığı, bunun 20. yüzyılda milli kurtuluş devrimleri ve proleter devrimler olarak kendini nasıl gösterdiği üzerine, konulması gereken herşeyi koymalıyız.

Eşitsiz gelişme yasası 20. yüzyıl deneyimleri bakımından çok önemli. Devrimler tek tek ülkelerde gündeme geldi. Bu, 20. yüzyılın tartışmasız bir gerçeği. Bunun üzerine spekülasyon yapmanın, hayır biz paralel gelişecek ya da birbirini çok kısa aralıklarla izleyecek bir dünya devrimi istiyoruz demenin bir anlamı yok. Siz dünya devrimini hedefleyebilirsiniz.; bu bir genel hedeftir, bu bir temel perspektiftir. Ama 20. yüzyılın en çıplak ve tartışmasız gerçeği, devrimlerin tek tek ülkelerde gündeme gelmesidir. Programımız var olanı, tarihsel olarak kanıtlananı içerecektir, dedik. Dolayısıyla bunu net bir biçimde programımıza koymak durumundayız, ki kısaca belirtilmiş maddeler üzerinden konulacaktır.

Eşitsiz gelişme ve dünya devrimi

Bu arada bir yoldaşın; dünya devrimi ve dünya proletarya diktatörlüğü sorununa yer vermeyecek miyiz? Komintern Programı buna yer veriyordu, sorusuna da parantez içinde yanıt vermiş olayım. Evet, Komintern Programı buna yer veriyor, zira Komintern Programı bir dünya partisi programıdır. Komintern devrimi dünya ölçüsünde yönetme ihtiyacının bir ürünüdür. Böyle bir örgüt tabii ki sorunu dünya devrimi ve dünya proletarya diktatörlüğü perspektifi içerisinde koyar.

Biz dünya için böyle bir genel program koyamayacağımıza göre, bu noktada en fazla enternasyonalizmi ve dünya devriminin genel gelişme seyrini koyabiliriz. Kaldı ki, Komintern Programı bile meseleyi böyle koyuyor. İlgili bölümden okuyorum:

"İktisadi ve siyasi gelişmenin eşit olmayışı, kapitalizmin mutlak bir yasasıdır ve bu eşitsizlik emperyalizm çağında daha da belirgindir. Bundan dolayı, uluslararası proletarya devriminin her yerde aynı anda

meydana geleceği düşünülemez. Dolayısıyla sosyalizmin zaferi, önce sadece birkaç kapitalist ülkede ve hatta tek bir ülkede mümkündür, ama tek tek ülkelerdeki zaferlerden her biri dünya devriminin temelini genişletir ve genel kapitalist buhranı daha da derinleştirir. Kapitalist sistem bu şekilde nihai çöküşüne doğru ilerler. Mali sermayenin diktatörlüğü yıkılır ve yerini proletarya diktatörlüğüne bırakır." (Aydınlık Yayınları, s.46)

Buradaki, *"Dolayısıyla sosyalizmin zaferi, önce sadece birkaç kapitalist ülkede ve hatta tek bir ülkede mümkündür"* ifadesine dikkat edin. Bu hiç de sosyalizmi bir ülkenin kendi sınırları içerisinde bütün tarihi sonuçlarına vardırmak fikri değildir. Buradaki fikir, 20. yüzyılın toplam deneyimleri ile kanıtlanmış doğru bir fikirdir. Cümlenin nasıl kurulduğuna dikkat edin: *"Dolayısıyla sosyalizmin zaferi, önce sadece birkaç kapitalist ülkede ve hatta tek bir ülkede mümkündür, ama tek tek ülkelerdeki zaferlerden her biri dünya devriminin temelini genişletir ve genel kapitalist buhranı daha da derinleştirir."*

Burada zincirin tek tek halkalardan kopmasından, bunun kapitalizmin genel buhranını ve dünya devrimi eğilimini genişletmesinden sözediliyor. Buradaki vurguda bir yanlışlık yok. Lenin'in, kapitalizmin eşitsiz gelişme yasasından hareketle, sosyalizmin zaferi önce birkaç ülkede, hatta tek ülkede mümkündür şeklindeki düşüncesinin nasıl yanlış bir yoruma, sonuçta aslında bir tahrifata tabi tutulduğunu, tek ülkede sosyalizm üzerine tartışmalarda yeterli açıklıkta ortaya koyduk. Sorun ancak buradaki kapsamda anlaşılabilinir.

Ve tarih zaten bunun böyle olduğunu gösterdiğine göre, neyi tartışacağız? Bu sürecin nasıl seyredeceğine ilişkin olarak 20. yüzyılın tarih tablosuna bakmak varken, meseleyi başka türlü tartışmak olanaklı mıdır? Teorinin kaynağı tarihsel pratiğin kendisi değil midir? Teori kendi içinde amaçlaştırılabilinir mi? Hani bilimseldi teorimiz? Hani tarihi gerçeklerin, uluslararası deneyimlerin genellemesiydi?

Komintern Programı'nda aynı konuda şunlar söyleniyor:

*"Böylece dünya proletaryasının **diktatörlüğü**, kapitalist dünya ekonomisinden sosyalist dünya ekonomisine geçişin en temel ve belirleyici önkoşuludur. Ne var ki, bu diktatörlük, ancak sosyalizmin tek tek ülkelerde ya da ülke gruplarında zafere ulaşmasıyla kurulabilir. Yeni kurulan proletarya cumhuriyetleri, önceden beri var olanlarla ittifak kuracak ve bunların oluşturduğu federasyonlar, emperyalizmin boyunduruğunu kıran sömürgeleri de yanlarına alarak durmadan çoğalacaklar ve sonunda bütün insanlığı bir devlet olarak örgütlenmiş uluslararası proletaryanın hegemonyası altında birleştiren Dünya **Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği** haline geleceklerdir."* (s.48)

Bu bakışaçısı da genel planda doğrudur. Bu olay budur. Parçadan başlayan, genele doğru büyüyen tarihin seyri budur. 20. yüzyılın kanıtladığı da budur.

Ama ne değişir? Kapitalizm yaşadıkça, üretici güçler genişledikçe dünya küçülüyor, uluslararası etkileşim artıyor. Sadece iktisadi bunalımların değil, onların sosyal ve siyasal yansımalarının da uluslararasılaşmasının imkanları çoğalıyor. 20. yüzyılın evrimi, dünyayı küçültmekle kalmamış, etkileşimin gücünü de artırmıştır. Bu açıdan olaylar daha hızlı seyredebilecektir. 1917'de devrim oldu, Rusya proletaryası iktidarı aldı. Emperyalist dünya savaşının olgunlaştırdığı genel bunalım nedeniyle, onu başka devrimler birkaç yıl arayla izlediler. Belli geçici zaferler oldu, ama toplamında diğerleri yenildiler ve Sovyetler Birliği 2. Dünya Savaşı'nın bitimine kadar yalnız başına beklemek zorunda kalabildi. Belki de yeni dönemde olaylar bu kadar uzun sürmeyecektir. Etkileşimler daha hızlı olabilecektir. Ama bunlar olasılıklar. Ve dünyanın küçülmesinin ve emperyalist propagandanın deyimi ile "globalleşme"sinin yarattığı imkanlar, bu açıdan çok daha geniştir. Ama biz ancak bunu söyleyebiliriz; bu imkana ve olasılığa işaret edebiliriz. Kaldı ki, bu da sadece demin aktarılan gelişme seyrinin yanlızca temposuna ilişkin bir faklılıktır.

Zincirin tek tek halkalarda kopacağı, sınıf mücadelelerinin bugün tek tek halkalarda şiddetlenmesinden de belli değil mi? Endenozya'da yığınlar bir diktatörlüğe karşı ayaklanırken, Almanya'da burjuvazi kendi yığınlarını kontrol edebiliyor. Pekala Endenozya'da örgütlü bir güç olsa iktidarın alınması sonucu da doğabilir. Rusya'da bir

anda olaylar bir başka seyir alabiliyor. Ama biz bir Rusya devriminin anında bir Avrupa devrimine yolaçacağını söyleyebilecek durumda değiliz.

Savaş sırasında bu söyleniyordu. Zira savaş bunalımı genelleştirdi. Birinci emperyalist savaş, bunalımı, dolayısıyla bunalım üzerinde mayalanacak devrimci durumu genelleştiren bir yapıya sahipti. Artı, zincirin en zayıf halkadan kopması ve devrimin patlak vermesi, dünya ölçüsünde gericiliğin güçlerini belli alanlarda kuvvetli bir biçimde mevzilendirmeye itebiliyor. Tarihte olan budur. Rusya'da devrim hem Almanya ve Fransa'da devrimci etkiyi çoğaltarak devrimci sınıf mücadelesini şiddetlendirmiştir. Ama hem de, bu ülkelerde burjuvaziyi kendi sistemini korumak için kuvvetli bir burjuva gericiliğini örgütlemeye yöneltmiştir. Yani tarihin diyalektiği böyle çelişkili ve çok yönlü işliyor. Devrim karşı-devrim doğuruyor. Karşı-devrim Rusya'da ezilebiliyor, fakat aynı anda Almanya'da zafer kazanabiliyor.

Hacim, kapsam vb. sorunlar üzerine genel planda söyleyeceklerim bundan ibaret.

Türkiye devrimine ilişkin saptamalar bölümü

Türkiye devrimine ilişkin gerekçelendirme gerekli mi, gereksiz mi? Bazı noktaları belirtmek özellikle çok gerekli mi? Buna daha somut baktığımızda üzerinde konuşabileceğiz. Bu bölüme de gerekçelendirme demeyelim. Aslında bu, devrimin temellerinin konulması. Buradaki bölüme bakarsanız, maddelerin tümü Türkiye'deki bir takım toplumsal-siyasal olguların sıralanmasından ibaret değil. Bu, 9. maddeye kadar böyle sürüyor; 9, 10, 11 ve 12. maddeler, aslında proleter devrime bir sunuştan başka birşey değil. Buradaki bu ön kısım, bu temellendirme de, konuşmamın başında belirttiğim nedenlerden dolayı tercih edilebilir. Ya da tartışılıp böyle bir tercihten vazgeçilebilir veya bazı maddeler fazlalık olarak görülebilir. Ama bazı maddeler de eksik görülebilir ve ekleme ihtiyacı çıkabilir. Bunu bölümün kendisini tartışırken somutlamak yoluna gidebiliriz.

Demokratik siyasal istemler, artı bazı sosyal istemlerin ayrı bir alt bölüm olarak (acil istemler olarak) formüle edilip edilmemesi meselesini şimdilik bırakıyorum. Bu konuda sonra konuşacağım, zira çok önemli bir konu bu.

Ulusal sorun, artı tarım sorunu, artı proletarya demokrasisi programa eklenemez mi diye bir öneri vardı. Bunu programın o bölümlerini tartışırken somutlarsak daha iyi anlaşılır. Nasıl eklenebilir, ne kadar eklenebilir? Bir şeyler eklemek gerektiği çok kesin, ama bu ne kadar ve nasıl olabilir? Bunu yine programın kendisini tartışırken ele alalım.

Ordu sorunu ve Kızıl Ordu

Ordu meselesine biraz değinmek istiyorum. Bu konudaki bir ilk değinmeyi aslında bir girişle yapmış oldum. Eşitsiz gelişme yasası ve devrimlerin tek tek ülkelerde ya da birkaç ülkede patlak vererek gündeme gelmesi üzerine (program tarihsel olarak kanıtlanmış gerçeklere dayanmak zorunda olduğuna göre), 20. yüzyılın bu katı gerçeğine ilişkin durumu belirtmiş oldum.

Yoldaşların temel bir yanlış hareket noktası var. Deniliyor ki, "klasik programlarda ordunun dağıtılması ve halkın genel silahlandırılması savunuluyor." Evet, klasik programlarda bu savunuluyor. Biz bunu EMEP'le son tartışmalarda da hatırlattık; bu, burjuva demokratik bir istemdir dedik. Devlet konusunda, proletarya diktatörlüğü konusunda bu kadar oportünist olan bir Erfurt Programı, neden bunu bu kadar net bir biçimde ifade edebiliyor? Marks'ın yerden yere vurduğu Gotha Programı, nasıl oluyor da böyle bir madde içerebiliyor? Evet, aynı madde Gotha Programı'nda da var.

Öncelikle şunu kavramamız gerekiyor. Sürekli ordunun dağıtılması, yerini halkın genel silahlanmasına, yani halk milisine bırakması talebi, tümüyle burjuva demokratik bir taleptir. Model, sürekli ordunun olmadığı, halkın genel silahlanmasına, bu anlamda milise dayalı bir askeri örgütlenmenin olduğu İsviçre'dir. Gerisinde barışçıl kapitalizm ve saf demokrasi hayali de vardır. Devlet konusunda bu kadar oportünist olan partilerin bu meseleye bu kadar rahat yer verebilmesinin gerisinde de bu aynı

gerçek vardır.

Ama bir tarihsel deneyim yaşandı. Bir 1917 Şubat'ı, ardından bir de Ekim'i yaşandı. Ve Bolşevikler bu deneyimi teorik olarak genelleştirdiler. Ben oturuma gelmeden önce, yapılan tartışmaları da gözeterek, *Komünizmin abecesi*'nin ordu örgütlenmesine ilişkin bölümüne yeniden baktım. Büyük ölçüde o günkü tarihsel deneyimin izahı ve bellinoktalardan bir genellemesi.

Nadir yoldaş konuşmasında meseleyi koyarken, "evet, Kızıl Ordu vardı, ama orada bir iç savaş vardı" diyor. Peki biz iç savaşsız bir devrim düşünebilecek miyiz? İç savaş, bizim devrimci perspektifimizin en katı gerçeği değil mi? Biz iç savaşı ordusuz yürütebilecek miyiz? İç savaş ortamında beyaz ordunun karşısına bir Kızıl Ordu çıkaramadan zafer kazanabilecek miyiz? Ordu örgütlenmelerinin, askeri savaş tekniğinin ve sanatının bugün nerelere vardığı ortada değil mi?

Öncelikle şuradan başlayayım. 2. Enternasyonal partilerinin programlarında ordu sorununun neden yer aldığını söylemiş oldum. Ardından Rusya'da bir Şubat Devrimi deneyimi var. Gerçekten burjuva ordunun nasıl felç edilebileceğini, burjuva subayların nasıl azledilebileceğini, burjuva ordusunda disiplinin nasıl boşa çıkarılabileceğini, subayların seçilmesi ya da görevden alınması denilen ve burjuva demokratik programlarda yer alan uygulamaların nasıl somutlanabileceğini, Şubat Devrimi'ni izleyen pratik deneyim somut olarak gösterdi. Ordu kastına büyük bir darbe vuruldu, Şubat Devrimi'yle birlikte. Asker Sovyetleri, subayları denetleyebilen, görevden alabilen uygulamalara giriştiler. Elbette çok geçmeden, Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler bunun karşısına çıktılar. Özellikle başlangıçta savaş bakanı olan Kerensky, yayınladığı genelgelerle, yığınların bu alandaki devrimci inisiyatifini ve dinamizmini boğmaya çalıştı, bunu saklı tutuyorum. Ama kısa bir an için de olsa, burjuva ordusunun nasıl felç edilebileceğini, subay kastına nasıl darbe vurulabileceğini, subayların halk tarafından seçilmesi denilen şeyin subayların askerler tarafından seçilmesi olarak nasıl somutlanabileceğini tarih gösterdi.

Arkasından Ekim Devrimi var. Ve Ekim Devrimi, bir Kızıl Ordu'nun örgütlenmesini çok acil bir ihtiyaç haline getiriyor. Bir Kızıl Ordu örgütlemek, hayatın katı bir gerçekliği olarak ortaya çıkıyor. Ve *Komünizmin abecesi*'nde, bu sorunlar konusunda o dönem aslında bir hayli "solcu" olan yazarlar (somutta Buharin ve Probreansky, bölüm Probreansky'e ait, ama neticede kitap ikisinin) bile; Kızıl Ordu olmasaydı Rusya işçi sınıfı hiçbir kazanımını koruyamazdı, bunu başaramazdı, demek durumunda kalabiliyorlar. Bazı pasajlar okumak istiyorum:

"Sonuç olarak bu sosyalist programların hiçbiri Kızıl Ordu'nun, yani, silahlı işçi ve köylülerden oluşan bir ordunun örgütlenmesinin gerekli olduğunu dile getirmedi." (*Komünizmin abecesi*, Belge Yayınları, s.279) Sözkonusu olan II. Enternasyonal'e bağlı parti programları. Bakınız bunu nasıl gerekçelendiriyor:

"İkinci Enternasyonal'e bağlı sosyalistlerin çoğu sosyalizmin parlamentoda çoğunluk sağlamak suretiyle gerçekleştirilebileceğini düşünür. Bu çaptaki sosyalistler fikirlerle oyalandıkları, küçük-burjuva villalarının barışçı atmosferinden beslendikleri için, sosyalizm uğruna savaş döneminde bir proleter ordu örgütlemenin mümkün olduğuna veya böyle bir şeyin gerekli olduğuna ihtimal vermemeleri doğaldı." (s.278)

Yani, barışçıl kapitalizm, militarizmsiz kapitalizm, saf demokrasi vb. argümanlarla düşünen kafaların bir proleter ordu, bir Kızıl Ordu düşünmeleri mümkün değildi, deniliyor ve şöyle devam ediliyor:

"Diğer sosyalistler, silahlı işçiler tarafından zor kullanılarak gerçekleştirilecek bir dönüşümün kaçınılmazlığını kabul etseler de, bu silahlı mücadelenin uzun süreceğini, Avrupa'da sadece bir sosyalist devrimler döneminden değil, aynı zamanda bir sosyalist savaşlar döneminden geçeceğini kavramayı başaramazlar. Sonuç olarak bu sosyalist programların hiçbiri Kızıl Ordu'nun, yani, silahlı işçi ve köylülerden oluşan bir ordunun örgütlenmesinin gerekli olduğunu dile getirmedi. Bütün dünyada ilk kez Rus işçi sınıfı böyle bir ordu kurabildi. Şunu demek istiyoruz ki, bütün dünyada ilk kez, Rus işçileri Devlet otoritesini tam olarak ele geçirebildi ve kazandığı şeyi, Rus burjuvazisinin saldırılarına karşı ve uluslararası kapitalizmin şiddetli

hücumlarına karşı savunabildi. Kızıl Ordu olmasaydı Rus işçileri ve köylülerinin devrimlerinin tek bir kazanımlarını bile muhafaza edebilmeleri imkansız olurdu. Bu nokta son derece açıktır." (s.278-279)

Sözkonusu olan alışılmış bir ordu değil. Nasıl ki bir proletarya diktatörlüğü kelimenin o bilinen anlamıyla bir "devlet" değilse, Kızıl Ordu da kelimenin bilinen anlamıyla bir "ordu" değil. Bir kere bu bir sınıf ordusu, genel askerlik hizmetine dayanan bir ordu değil, önemle altını çiziyorum. Bunlar son EMEP polemiğinde de ortaya konuldu. (Bkz. H. Fırat, *Demokrasi, Devrim ve Oportünizm* -Red.) Türkiye'de bu mesele fazla anlaşılmadığı için oradaki tartışma da dikkat çekmemiştir. Halkın genel silahlandırılması deniliyor, Türkçe'ye çevirilirken "halk" kelimesi geçiyor, ama aslında toplumun genel silahlandırılması, neticede nüfusun genel silahlandırılması anlamına geliyor. Biz, devrimin başlangıç evreleri için nüfusun genel silahlandırılmasına dayalı bir orduyu değil, fakat bir sınıf ordusunu savunuruz. Bir, proletaryanın iradesine tam olarak tabi olan; iki, işçilerden ve yoksul köylülerden ve yarı-proleterlerden oluşan bir ordu savunuruz. Ve burjuvazinin bütün mensuplarının silahsızlandırılmasını savunuruz.

Dikkat edin, Rosa Luxemburg'un kaleme aldığı AKP programında da bu net bir biçimde var. *"Egemen sınıfların bütün mensuplarının silahtan arındırılması"* deniliyor orada. Bu talep hiç genel silahlanma talebine uyuyor mu? Dikkat edin buna. Ve Kızıl Ordu zaten genel askerlik hizmetine dayanmıyor; devrimin ve iç savaşın Kızıl Ordusu. Sonraki bozulma aşamalarını bir yana bırakıyorum. Sonraki bu zaaflı deneyime bakarsanız, aynı mantıkla, bir tepki olarak devleti bile peşinen gereksiz görebilirsiniz. Çünkü orada devlet de gitgide kitlelere yabancılaşan berbat bir bürokratik aygıta dönüştü. Bizim bürokratik deformasyonlar dediğimiz dönemlerle karıştırmadan bu sorunu irdelememiz ve ortaya koymamız gerekir.

Ordu sorunu ve devrimci deneyim

Aslında Kızıl Ordu'nun yapısına ilişkin açıklamalara girmeden önce daha genel bazı gerçekleri dile getirmek istiyordum, ama tartışmanın akışı sözü buraya getirdi. Ne demiştim; Ekim Devrimi ve iç savaş bir Kızıl Ordu doğurdu. Sadece bu mu? Halk devrimleri de halk orduları doğurdu. Milli kurtuluş devrimleri milli kurtuluş orduları doğurdu. Parti, cephe ve ordu; bağımlı ve sömürge ülkelerdeki devrimci partilerin üç temel şiarı haline geldi ve üç temel aracı oldu. Ve devrimlerin ilerleyişi beyaz ordulara karşı, düzen ordularına karşı-devrimin ordularının örgütlenmesiyle gelişti. Çin Devrimi bunun çok zengin bir deneyimini sunuyor bize. Çin Devrimi bir gerilla savaşı olarak başladı, Kızıl Ordu olarak büyüdü. Ve tam da bu Kızıl Ordu beyaz orduyu, düzen ordusunu altedebildi.

Bunlar devrimlerin tarihsel deneyimleri, Mao'nun, diğer devrimci önderlerin öznel tercihleri değil. Bunlar bazı halk devrimlerinin tarihsel gerçekleşme tarzı. Bu, tarih; aynı anlama gelmek üzere, kendi sınırları içinde bir teori. Arzuların ya da öznel tercihlerin burada hiçbir yeri yok. Ama bir halk ordusunu bir düzen ordusuyla kıyaslamak mümkün mü? Bir halk ordusunun oluşma tarzı, yapısı, işleyişi, mantığı herhangi bir biçimde bir düzen ordusuna, bir burjuva ordusuna dayanabilir mi?

Genel askerlik hizmeti burjuva düzende gerçekleşti. Feodalitede askerlik asillere özgüydü. Burjuvazi bile askerlik yapamıyordu, savaşmak soylulara has bir şeydi. Genel askerlik hizmeti burjuva devrimlerin ya da kapitalizmin gelişmesinin ardından gündeme geldi. Ama dikkat edin, proleter devrim ilk aşamasında genel askerlik hizmetini kaldırıyor. Burjuvaziyi, toprak sahiplerini, öteki mülk sahiplerini, deyim uygunsa, askerlikten azad ediyor. Bir sınıf ordusu, proleterlerden, yarı-proleterlerden ve yoksul köylülerden oluşan bir ordu kuruyor.

Devrimler dönemi burjuvaziyi de sınıf ordusu kurmaya yöneltiyor. Savaşın arkasından burjuvazi beyaz ordular, beyaz muhafızlar örgütlüyor. Çünkü işçileri ve köylüleri silahlandırarak emperyalist savaşa sürdü, emperyalist savaşın devrimci buhrana dönüşmesi aşamasında silahlanmış işçi ve köylülerin nelere yol açabileceğini de gördü. Rus Devrimi ve Alman Devrimi şahsında bunu gördü. Alman Devrimi denizcilerin

ayaklanmalarıyla başladı. Silahlanmış işçiler ve köylülerden oluşan askerler devrimci konseyler kurdular ve devrimin motor gücü haline geldiler. Burjuvazi bunu görünce sınıf ordusu fikrine döndü. Dikkat edin, bu fikir iç savaşla birlikte çıkıyor. Rusya'da bir beyaz ordu vardı. Bu ordu genel askerlik hizmetine dayanmıyordu. Karşı-devrimin güçlerine dayanıyordu. Elbetteki işçiler ve köylüler de vardı bu orduda, ama karşı-devrimin arkasından sürüklemeyi başardığı işçiler ve köylülerdi bunlar.

Ve başka bir şey söyleyeceğim. Geldiğimiz tarihi aşamada burjuvazi genel askerlik hizmetini kaldırma eğilimi gösteriyor. Bu, demokratik bir eğilim gibi gözüküyor. Gerçekte hiç alakası yok! Çok gerici bir hesap var bunun gerisinde. Fransa'da mecburi askerlik kaldırılıyor, şu sıralar bunun tartışması ve hazırlığı var. Bir günlük askerlik getiriliyor. Neden acaba? Bunun yerine düşünülen nedir peki? Bunun yerine düşünülen profesyonel ordudur. Herşeyiyle burjuva ideolojisi ve çıkarlarıyla donatılmış özel bir ordu. Yani bizdeki özel timin genelleştirilmiş biçimi. Profesyonel karşı-devrimci bir yapı, lejyoner bir yapı.

Sömürgelere neden lejyonerler gönderiliyor? Çünkü sömürgelere silahlanmış işçiler ve köylülerden oluşmuş ordu birlikleri gönderirseniz ve komünistler de bu birlikler içinde iyi çalışıyorlarsa, gün gelir bu ordu burjuvaziye karşı yönelebilir. Ama özel ordulara, lejyoner ordulara katılanlar, zoraki olarak orduya hizmet eden insanlar olmaktan çıktıkları için, çıkarlarıyla da o sınıfla bütünleşiyorlar. Bunlar paralı beyaz muhafız.

Ulusal muhafız dedikleri aslında 19. yüzyıl kapitalizminde de var. Cavagnac'ın yönetiminde Parisli işçileri kana boğan orduyu düşünün. Özel muhafız birlikleri bunlar. Buna uygun olarak bu tür ordularda burjuvazi sadece subaylar kastını ayrıcalıklarla donatmakla kalmaz, orduyu genel olarak ayrıcalıklı kast haline getirir. Tekniğin gelişmesi, böyle dar ve profesyonel bir orduyu burjuvazi için bugün her zamankinden çok olanaklı hale getiriyor. Fransız burjuvazisi devrimci buhranlar döneminde de tam kontrol edebileceği bir ordunun peşinde bugün.

Biz bu açıdan genel askerlik hizmeti kalkmalıdır gibi bir talep savunamayız, bunun demokratik bir istemle bir ilgisi yok. Bu pasifist bir istemdir. Marksistlerin, sınıf ilişkilerine ve mücadelesine gerçekçi ve devrimci bir biçimde yaklaşan proleterlerin değil, devrimci bakışaçısmdan yoksun küçük-burjuva pasifistlerinin istemidir. Dikkat edin, Lenin savaş ortamında bu fikirlerle ne kadar çok uğraşıyor. Bu konudaki ayrımı tutup programa da koyuyor. 1919 Programı'nda pasifistlere karşı özel bir madde var.

Biz duruma göre sürekli ordunun dağıltmasını savunabiliriz. Ama proleter değil, demokratik bir istem olarak. Yerine halkın genel silahlandırılmasını talep ederiz. Bu bir mekanizmayı felç edebilmeye yönelik, bu amaca dayalı bir istem. Burjuva düzen koşullarında "halkın genel silahlandırılmasına dayalı", "subayları halk tarafından seçilecek" bir "demokratik ordu" düşüncesi gerici bir burjuva ütopyasıdır. Eğer programda düzenden ne beklediğimizi değil de ne istediğimizi ifade edeceksek, işte buna da buradan bakmak durumundayız. Biz bu mekanizmayı felç etmeye bakarız, burdaki ayrıcalıklara saldırırız. Subaylar kastı ayrıcalıklı bir kasttır; biz bu ayrıcalığa saldırırız, bu mekanizmayı felç etmeye çalışırız. Bu açıdan demokratik bir istemi savunuyoruz. Yoksa bunun gerçekleşeceğini umduğumuz ya da düşündüğümüz için değil.

Dün Bayram yoldaş konuşmasında dedi ki, muzaffer bir devrimin ardından ordunun ihtiyaç olması yalnızca bir olasılıktır. Ben de diyorum ki, asıl ordunun ihtiyaç olmaması bir olasılıktır. Biz devrimimizi yaptığımızda, ordunun bir ihtiyaç olmayabileceği bir olasılık olarak varsayılabilinir. Ama biz eğer programımızı olasılıklar üzerine değil, tarihin gösterdiği gerçekler, yasallıklar üzerine kuracaksak, iç savaş döneminde ve iç savaşın ardından, Kızıl Ordu bize de bir dönem lazım olacaktır, tarih bunu göstermiştir. Tarih bunun aksi bir şeyi göstermiş değil henüz. Tersine, yoldaşın önerdiği şey bir olasılık. Ve biz programımızı olasılıklar üzerine değil, tarihin gösterdiği katı gerçekler üzerine kurmak zorundayız.

Bunu böyle kurmazsak ne olur, biliyor musunuz? Bu ordu nasılsa gerekli olacak, iç

savaş nasılsa böyle bir orduyu ortaya çıkaracak, ve çıktığında biz bu ordudaki bozulmaya, tam da bu korktuğunuz sonuçlara karşı mücadelede silahsız kalacağız. Çünkü, tıpkı devlet gibi, zorunlu bir kötülük olarak bu gerekli. Ama bu zorunlu kötülüğün yarattığı bozucu sonuçlarla nasıl başedebiliriz? Asılı sorun budur ve de bizim programımız, tarihsel deneyimleri de gözeterek, buna yer vermek durumundadır. Programda orduya ilişkin bir alt madde eklemek keyfi bir durum mu? Tam tersine, bu ordunun kelimenin normal anlamında bir ordu olmaması için, bu zorunlu ama geçici kötülüklerin genelleşmiş ve süreklileşmiş kötülüklere dönüşmemesi için ne yapmak gerekiyor; Program Taslağının bu maddesi aslında bunu belirtiyor.

Bakınız ne diyor; *"Devrimin ve devrimci iktidarın genel savunması, silahlanmış işçilerle yarı-proleter kır ve kent emekçilerinin elinde bulunacaktır. Bütün silah ve cephane depolarıyla birlikte tüm silah fabrikaları da işçi meclislerinin denetimi altına alınacaktır."*

Bu çok önemli bir nokta. Bir kere yeni ordunun farklılığı daha burada kendini gösteriyor. Burada sadece bir sınıf ordusu vurgusu yok, artı, başka şeyler var. Kurulu düzenin mevcut ordusu silah kullanma tekeline sahip güçlerden oluşuyor. Bütün silah depoları ordunun subay kastının elinde ve denetiminde. Onun kendine has bir disiplini var. İşçiler ve köylüler bu ordunun askerlerini oluştursalar bile, orduya egemen katı gerici disiplin mengenesi içerisinde tümüyle iradesizleştiriliyorlar. Oysa proletaryanın devrimci iktidarı altında işçilerin ve köylülerin silahsızlandırılması sözkonusu değil, tersine. İşçiler ve köylüler silahlı; artı, işçiler silah depolarına ve fabrikalarına sahipler.

Artı, Kızıl Ordu silah kullanma tekeline sahip özel bir örgütlenme değil, Ekim Devrimi sonrasında da değildi. Sonradan bu hale geldi. Ama ona bakarsanız devlet de, proletarya diktatörlüğü de ne duruma geldi. Dediğim gibi, bu sorunlara bürokratik deformasyonun sonuçları üzerinden bakmamak gerekir. Kızıl Ordu bir kışla ordusu olmayacak. Bu, alt maddelerde işleniyor. Okuyorum:

"Proleter ve yarı-proleterler milislerin yanısıra, devrimin savunulmasında kendine özgü bir rol üstlenecek olan Kızıl Ordu, sınıf ilkeleri temelinde ve emekçi kitlelerle en yakın ve sıkı ilişki içinde olacak tarzda örgütlenir."

Bu bürokratik deformasyona karşı, tarihsel deneyimi gözeten bir vurgu. Artı, Kızıl Ordunun devrimci süreç içerisinde oluşması anındaki özelliklerine bir vurgu. Sosyalist Ekim Devrimi'nin Kızıl Ordu'su gerçekten böyle oluşuyor. Bu orduya durmadan işçi birlikleri katılıyor ve çekiliyor. Yani bu açıdan da geçişken, hareketli bir ordu, kastaşmış bir örgütlenme değil.

Artı, kışla yaşamı en aza indirilecektir. Artı, askeri birliklerin konumlanması ile üretim birimleri arasında yakın bir ilişki olacaktır. Ne yapıyor burjuva ordusu? Kütahya'da doğanı alıp Artvin'e gönderiyor, Artvin'de doğanı alıp Antalya'ya gönderiyor. Elbette bu nedensiz değil. Halka, emekçi kitlelere yabancılaştırmanın temel bir yöntemi bu. Biz Kızıl Ordu'da görev yapacak emekçilerin kendi üretim alanlarına en yakın birliklerde görev yapmasını sağlayacağız. Kendi kentlerinde değil sadece, kendi üretim birimlerine de en yakın askeri birliklerde görev alması yoluna gideceğiz. Kızıl Ordu birliklerini üretim düzenine en yakın biçimde örgütleyeceğiz.

Savaş anında durum elbette farklı olur. Ama iç savaşın ardından, devrimi savunmak için iç savaşın içinde doğmuş Kızıl Ordu bir biçimde yapısını koruyacaksa (en başta dış düşmana karşı), Kızıl Ordu'nun yapılanmasın ve oluşumunda bunlara riayet etmek çok özel bir önem taşıyacaktır. Ve Ekim Devrimi'nin doğurduğu Kızıl Ordu bunlara riayet ediyor. *Komünizmin abecesi*'nde ordu bölümü, çok büyük ölçüde o dönemki deneyimin sunulmasından başka bir şey değil ve bu açılardan çok dikkate değer.

Bütün bunları gözeterek, bizim Program Taslağımızda deniliyor ki; *"Kızıl Ordu sınıf ilkeleri temelinde ve emekçi kitlelerle en yakın ve sıkı ilişkiler içinde olacak tarzda örgütlenir. Proleter ve yarı-proleter milisin oluşumunda olduğu gibi Kızıl Ordunun oluşumunda da kadın erkek ayrımı gözetilmez."* Bu, emekçilerin genel silahlandırılmasma dayalı istemin bir gereği. Artı, *"Kızıl Ordu mensupları üretim ve yönetim işlerinde dolaysız görev üstlenir, sosyalist kuruluş çalışmalarına fiilen katılırlar."*

Devletin kendisi bir zorunlu kötülüktür demiştik. Bu türden kötülüklere karşı bizzat tarihsel deneyimlerin ışığında, nasıl ki "Proletarya demokrasisi" bölümünde sıraladığımız bir takım yaklaşım ve önlemler varsa, ordu konusundaki pasajın geniş tutulmasının gerisinde de bu var. Tam da tarihsel deneyimler kaygısı var. Biz bu pasajı koymazsak, tarihi olayların bir zorunlukluk olarak bizim karşımıza çıkaracağı ordunun yaratacağı zorunlu kötülüklere karşı kendimizi silahsızlandırmış oluruz. Tam tersine, bu noktada kendimizi ideolojik olarak silahlandırmak durumundayız. Ama bir programda bu mesele çok fazla açılamayacağı için, bu kadar kısa tutulmuş, en temel ve kritik noktalar üzerinden bir vurgu yapmak ihtiyacı doğmuştur. 20. yüzyılın deneyimleri bize gösterdi ki, proletarya diktatörlüğü, sadece içerdeki iç düşmanı ezmek için değil, devrimi dış düşmana karşı savunmak için de gerekli. Dış düşman aynı zamanda dış ordular demektir. Emperyalist devletler ve onların orduları demektir.

Önemle söylüyorum; silah kullanma tekeline sahip bir ordu değil bu, bu çok önemli bir nokta. Burjuva ordusunda bu böyle. Burjuvazinin sürekli ordusu, silah kullanma tekeline sahip özel bir örgütlenme. Sosyalizmde silah kullanma tekeli yaratmayacağız, yaratmamak durumundayız. Elbette ki karşı-devrimcileri, mülk sahibi sınıfların artıklarını silahtan tecrit edeceğiz. Spartakistlerin ve Bolşeviklerin programı bu konuda net tanımlar içeriyor. *Komünizmin abecesi'nde* bu mesele izah edilirken bu konuda net vurgular yapılıyor. Net bir biçimde deniliyor ki:

"Bir Kızıl Ordu genel askerlik hizmeti temelinde kurulamaz. Mücadele hala sürerken proletarya, başarı ufukta görülmüş olsa bile, kent burjuvazisinin veya zengin köylülerin üyelerine silah verme riskini göze alamaz. Proletarya ordusu sadece işçi sınıfına mensup kişilerden, emek sömürmeyen ve işçi sınıfının zaferinde doğrudan çıkarı bulunan kişilerden oluşturulmalıdır. Ancak kentlerde yaşayan sanayi işçileri ve köylerden gelen yoksul köylüler Kızıl Ordunun çekirdeğini ve temelini oluşturmalıdırlar. Kızıl Ordu orta köylülerin katılımı ile bütün emekçi nüfusun ordusu haline getirilecektir." (s.279)

*"Kızıl Ordu orta köylülerin katılımı ile (*dikkat edin, bütün halkın demiyor*) bütün emekçi nüfusun ordusu haline getirilecektir."* Orta köylü de bir emekçidir, ama bir ayağı da kendi küçük mülk sahipliğinde olduğu için, en azından bu sözlerin kaleme alındığı dönemde, 1919'da, hala kazanılması gerektiği için, böyle söyleniyor. Bu nedenledir ki, 1919 Kongresi'nde en çok tartışılan sorunlardan biridir orta köylülük sorunu. Bu sınıfın kazanılması için nelerin yapılabileceği, en önemli tartışmalardan biridir ve 1919'da orta köylü henüz silahlandırılmış değildir. Proleter iktidarı alan sınıf, artı, onun kırlardaki yarı-proleter destekçilerinden oluşan bir Kızıl Ordu; bu anlamda sosyalist devrimden yana sınıflardan oluşan bir Kızıl Ordu politikası ve pratiği var henüz.

Programa orduyu genel olarak ordu diye koymayıp da, Kızıl Ordu tanımı içinde koymanın anlamı bu zaten. Ama biz Kızıl Ordu'ya II. Dünya Savaşı sonrasının anılarıyla, '60'ların, '70'lerin Kızıl Ordu'su olarak bakarsak, karşılaştığımız şey tabi ki farklıdır. Hayır, biz Kızıl Ordu'yu devrimin ürettiği Kızıl Ordu olarak kavramalıyız. Tıpkı proletarya diktatörlüğünü/demokrasisini çok büyük ölçüde buradan kavramamız gerektiği gibi. Artı, tarihe karşı bir borç olarak belirtmek gerekir ki, Kızıl Ordu deformasyon döneminde bile gene de tarihi köklerden bir şeyler taşıyan bir orduydu.

Geriye Nadir yoldaşın belirttiği, *Devlet ve İhtilal*'de Lenin'in ortaya koyduğu tutum kalıyor. Evet, Lenin, *Devlet ve İhtilal*'de bir sürekli ordunun gerekli olmadığını; onun yerine getirdiği işi silahlanmış işçi ve köylülerin yerine getirebileceğini; Sovyetler deneyiminin bunu gösterdiğini söylüyor. Ama *Devlet ve İhtilal*'deki öngörüler bir hedef olarak, bir perspektif olarak korunsa bile, *Devlet ve İhtilal*'i üç ay sonra izleyen Ekim Devrimi, onun ortaya çıkardığı tarihsel ihtiyaçlar ve deneyimler, bir Kızıl Ordu'nun gerekli olduğunu göstermiştir. Ve *Devlet ve İhtilal*'i yazmış olan aynı Lenin, Kızıl Ordu'nun gereksizliğini değil, en iyi bir biçimde nasıl örgütlenebileceğini ele alıyor iç savaş boyunca. Örneğin, yine 1919 tartışmalarında, eski burjuva ordusu subaylarının Kızıl Ordu'da

değerlendirilmesinin yarattığı sorunlar üzerine uzun uzun açıklamalar yapma yoluna gidiyor.

Devlet ve İhtilal kendinden önceki deneyimi genelleştirdi. Ama *Devlet ve İhtilal*'i de izleyen bir deneyim var. Bir iç savaş deneyimi, bir dış savaş deneyimi var. 1917-1921 savaşı bir iç savaş olmaktan çok bir dış savaş, ondört devletin emperyalist dış müdahalesine karşı bir direniş, bir devrimi ve Sovyet iktidarını savunma savaşıdır. Beyaz orduları büyük ölçüde emperyalist devletler donatıyor, emperyalist subaylar yönetiyorlar. Dahası bunlar emperyalist birliklerle takviye ediliyorlar.

Ama, az önce de belirttim, *Devlet ve İhtilal*'de ortaya konulan perspektifler de geleceğin hedefleri olarak korunuyor. *Komünizmin abecesi*'nde Kızıl Ordu'ya ilişkin bölüm şu alt başlıkla bitiyor: "*Kızıl Ordu geçicidir.*" Nasıl geçici olduğu, nasıl ortadan kalkabileceği üzerine açıklamalar var burada.

Konuya ilişkin çok daha ilginç bir başka pasaj okuyayım:

"Kızıl Ordu'nun kurulmasına, Kızıl Muhafızlar'dan oluşturulan ordunun kurulmasına, başlandığında, menşevikler ve sosyalist devrimciler komünistlere şiddetle saldırdılar; komünistlerin bütün halkın silahlandırılması parolasını hiçe saydıklarını ilan ettiler; onları sadece tek sınıftan oluşan bir sürekli ordu kurmakla suçladılar. Fakat iç savaşın sonsuza dek süremeyeceği gerçeği, Kızıl Ordu'nun bir sürekli ordu olamayacağını açıkça gösterir."

Menşeviklerin ve Sosyalist-Devrimcilerin, çarlık ordusunu dağıtmaya yanaşmayan bu gericilerin, Kızıl Ordu kurulunca da; klasik programlarda halkın genel silahsızlandırılması vardı, oysa siz işçilerden ve köylülerden oluşan özel bir ordu, bir sınıf ordusu kurmaya kalkıyorsunuz eleştirisi, tam bir samimiyetsizlik ve ikiyüzlülük örneğidir. Öte yandan bu, tıpkı, Bolşeviklere yöneltilmiş genel ve saf demokrasi yerine proleter demokrasisi kurdukları türünden bir eleştirdir.

Devam ediyorum: *"Ordumuzun bir sınıf ordusu olmasının gerçek nedeni, sınıf mücadelesinin son derece şiddetli bir noktaya ulaşmış olmasıdır. Ancak bir küçük-burjuva ütopyacı, umutsuz derecede budala olan biri, iç savaşı kabul ederken, bir sınıf ordusunun varlığına itiraz edebilir."* (s.289)

Lenin, emperyalist savaş döneminde, haklı savaşlar ve savaş tartışmaları bahsinde, tam da pasifist silahsızlanma sloganına karşı polemiklerinde, devrimci sınıf mücadelesinin, iş savaşın ve devrimlerin katı bir gerçeği olarak gündeme geleceğini söylüyor. Ve devrimci deneyim, iç savaşta, örgütlü ve modern savaş teknikleri kullanan beyaz ordulara karşı Kızıl Ordular kurmak gerektiğini ortaya koyuyor.

Ve nitekim, aslında devlet meselesinde hayli dikkatli ve temkinli olan, bürokrasiye karşı hayli duyarlı olan Rosa Luxemburg, tam da aynı devrim deneyimini yaşadığı için, kendi kaleme aldığı programda meseleyi şöyle koyabiliyor: *"Tüm polisin bütün Junker subaylarının ve proleter olmayan askerlerin silahsızlandırılması, egemen sınıfların bütün üyelerin silahsızlandırılması. Bütün silah ve cephane depolarıyla birlikte silah fabrikalarına işçi ve asker konseyleri tarafından el konulması, tüm yetişkin erkek proleter nüfusun işçi milisi olarak silahlandırılması, karşı devrimci saldırılar ve bozgunculara karşı devrimin sürekli olarak korunması için milisin aktif bir bölümü olarak proleterlerden oluşan bir kızıl muhafız örgütünün yaratılması..."*

Dikkat edilirse, *"milisin aktif bir bölümü olarak"* öneriliyor, *"kızıl muhafız örgütü."* Bu durumda Kızıl Muhafız, gerçekte Kızıl Ordu'nun bir biçiminden başka bir şey değil. Bu diyelim 14 devletin dış saldırısına karşı devrimi savunmak zorunluluğuyla karşı karşıya kalındığında, Kızıl Muhafız olmaktan çıkar Kızıl Ordu'ya doğru büyür. Almanya'da muzaffer bir proleter devrimin yol açacağı sonuç da, eğer anında Fransa'da ve İngiltere'de bir proleter devrimle birleşememişse, Fransa'yla ve İngiltere'yle yeni bir dünya savaşı olabilirdi ancak. Ve böyle bir savaşı da herhalde Alman proletaryası kendi Kızıl Ordusuyla karşılayabilirdi.

Biz bürokratik deformasyonun izlerinin '30'larda oluştuğunu söylüyoruz. Buna rağmen 2. Dünya Savaşı'ndaki Kızıl Ordu, büyük bir kitle seferberliğine dayanıyor. Yani Kızıl Ordu genel halk ordusunun (Sovyet halklarını kastederek söylüyorum), onun genel silahlandırılmasının bir öncü birliği olarak hareket ediyor savaş içerisinde. Muazzam insan yığınlarının seferber edilmesine dayanıyor.

Aslında bütün bir halk savaşıyor o dönem. Kızıl Ordu onun en örgütlü ve öncü bölüğü gibi. Böyle bir yapısı var. Mantığı bu açıdan da temelden çok farklı.

Demek istiyorum ki; Engels'in, proletarya diktatörlüğü/devleti kelimenin gerçek anlamıyla artık bir devlet değil, bu nedenle belki de ona "Komün" ya da "Gemeinwesen" demek daha doğru olur demesi gibi, normal bir burjuva düzen ordusuyla Kızıl Ordu da bu açıdan temelden farklı. Orada "K" ile "O" harflerinin büyük yazılmasının bile bir mantığı var. Çok farklı bir örgütlenme tarzı, çok farklı bir iç işleyişi var. İşçi ve emekçilerle çok farklı bir ilişki tarzı var. Ama sonradan bir aygıta dönüştü diyeceksiniz. Ona bakarsanız proletarya diktatörlüğü de sonradan bir başka şeye dönüştü. Emekçilerden kopuk bir bürokrasi oluştu ve köklü bir deformasyon yaşandı.

Ben bu mesele üzerinde, bu konudaki belli yanılgılı tutumların genelleşmemesi kaygısıyla bu kadar uzun durdum. Ayrıca sözkonusu bölümde de yeniden tartışılmasını öneriyorum. Bunu, *Komünizmin abecesi*'ndeki 275-290. sayfa arasındaki bölümün, okunması önerisiyle birleştiriyorum. Çünkü burada sadece Kızıl Ordu anlatılmıyor, burjuva ordusu da anlatılıyor. Bu kitapta burjuva ordusunu anlatan başka bölümler de var. Devlet bölümünde de bu aynı sorun anlatılıyor. Sovyet iktidarında ordu örgütlenmesini ele alan başka bir bölüm de var (s. 251-252). Bu meselenin iyi anlaşılmasının büyük bir önemi var.

Tarihsel deneyimlere, önden konulan ilkelere ya da esaslara aykırı düşen herşeyin reddedilmesi gözüyle bakmak saçma ve bilim dışı olur. Bu bir tarih aynı zamanda. Teori, aynı zamanda, tarih içinde sınanmak ve onunla beslenmek zorunda. Yaşanan deneyimler bazı şeylerin zorunluluğunu da göstermiş olabilir. Göstermişse, bizim programımız bunu içermek zorunda. Hayır, o tarih yaşanmadan önce biz bunlar gereksizdir diyorduk, o halde gereksizliğinde ısrar etmeliyiz diyemeyiz ki. O zaman siz teoriyi kendi içinde amaçlaştırmış olursunuz. Teorinizi tarihin sınavına göre değerlendirememiş olursunuz. Bu sınav aynı zamanda oradan beslenmeyi de gerektiriyor.

Bürokratik deformasyon bir kader, bir zorunluluk değildi. Biz tabi ki bunu reddedeceğiz, biz tabi ki proleter demokrasinin o temel ilkelerini savunacağız. Bu anlamda, Paris Komünü'nün ilkelerine titizlik göstereceğiz. Ama öte yandan tarih bazı şeylerin olmak zorunda olduğunu, zorunlu kötülükler biçiminde de olsa olmak zorunda olduğunu göstermişse, biz bunu hesaba katmazsak, sadece tarihsel deneyime, gerçeğe direnmiş oluruz. Ütopik bir alana kaymış oluruz. Bilim alanının, tarih alanının dışına çıkmış oluruz. Teoriyle tarih, teoriyle kitlelerin tarihsel deneyimi, teoriyle devrimlerin tarihsel deneyimi arasındaki bağı koparmış oluruz. Troçkistlerin düştüğü çok bilinen hataya düşeriz

Bunun dışında birkaç nokta var. Demokratik siyasal istemler meselesi önemli olduğu için onu sonraya bıraktığımı söylemiştim. Programımızda demokratik siyasal istemlere, kapitalizmin altında da elde edilebilir olan sosyal istemlere nasıl bir yer vereceğiz? Bunu ayrıca tartışalım, zira bu gerçekten önemli bir mesele. Ben bunun bir alt bölüm olarak ele alınması gerektiğini savunan yoldaşların dile getirdiği kaygılara katılıyorum.

Ama ben programı kaleme alırken başka bazı güçlüklerle karşı karşıya kaldım. Düşünmeyi kolaylaştırmak için şimdiden ifade etmiş olayım. Mesela yoldaşlar diyorlar ki, bu talepleri proleter devrim programından çıkaralım, bu düzen altında talep ettiğimiz, iktidar olduğumuzda da gerçekleştireceğimiz talepler olarak koyalım. Bunu böyle demek kolay, emeğin korunması bölümü için bu özellikle kolay. Çünkü emeğin korunması bölümündeki istemleri, iktidar olduğumuzda içtenlikle gerçekleştireceğiz.

Ama öyle demokratik siyasal istemler var ki, bunların burjuva düzen altında formülasyonu ile proleter düzen altında formülasyonu birbirinden çok farklı. Ordu konusundaki istemi buna örnek olarak verdim. Biz burjuva düzen altında ordunun dağıtılmasını, halkın genel silahlandırılmasını bir demokratik istem olarak savunabiliriz. Ama proleter demokrasisi altında, orduya ilişkin istemimiz/formülasyonumuz böyle olamıyor ki. Biz proleter demokrasisi için halkın/nüfusun genel silahlandırılmasına dayalı bir ordu düşünmüyoruz ve bunu gizlemiyoruz. Dolayısıyla, bu tür demokratik istemlerin proleter demokrasi altındaki formülasyonu ile bu düzen koşullarında formülasyonu arasındaki farklılıktan gelen bir zorluk alanı var.

Program Taslağı üzerine tartışmalar...

Program Taslağı üzerine genel gözlemlere devam

Tarihsel pratikler ve bunların sağladığı teorik açıklıklar

Sinan: Önce programın geneli hakkındaki düşüncelerimi kısaca belirtmek istiyorum. Dünden beri uzunluk ve kısalığa ilişkin bir tartışma yürütüldü. Bu tartışma belli bir olgunluğa ulaştı, genel bir eğilim ortaya çıktı. Ön süreçte, klasik programlardan esinlenerek, programımızı mümkün olduğu kadar kısa tutmaya ilişkin bir dizi tartışma yapmıştık. Ama buna rağmen kendi programımızı kendi koşullarımızda oluşturmamızın gerekliliği ortaya çıktı.

Daha önceki konuşmalarımda bu konudaki eğilimimi ortaya koymuştum. Şu anda önümüzde bulunan taslağının uzun gibi görünmesine rağmen, bunun bir sakıncasının olmadığını ve doğal olduğunu ileri sürmüş ve bunu gerekçelendirmiştim. Bunları yeniden tekrarlama gereği duymuyorum. Özellikle Cihan yoldaşın son konuşmasında bu konuda ileri sürdüğü gerçekleri benim de dün ifade ettiğimi söylemekle yetiniyorum.

Orada sıralanan gerekçeler gözönüne alındığında, taslağın uzunluğunun doğal olduğu sonucuna varabiliriz. Klasik programların yazıldığı dönemde emperyalizm henüz bir olgu değildi. Daha önemlisi, yaşanmış koca bir tarih eklendi, dünyanın üçte biri sosyalizm deneyimini şu veya bu şekilde yaşadı. Bunu hesaba katmak durumundayız. Çünkü bizim çağımız, sadece emperyalizm çağı değil, aynı zamanda proleter devrimler çağı, ulusal kurtuluşlar ve halk devrimleri çağı. Bu yüzyıl bunlara da tanıklık etti. Bu, işin bir yanı.

Bir diğer yanı; yaşanmış bir pratik ve bu pratiğin teoriye sağladığı açıklıklar var. Yaşanmış pratiğin dersleri ışığında sosyalizmin sorunlarına sadece teorik bölümde yer vermeyeceğiz, sonraki bölümlerde de bunların yansımaları kaçınılmaz olarak yer alacak. Bu, programımızın sadece Türkiye'deki sol partilerin programlarından farklılığını değil, aynı zamanda genel olarak da farklılığını ortaya koyacak. Ekim Devrimi'ni gerçekleştirenler o günkü koşullarda ne istediklerini ve iktidara geldiklerinde ne yapacaklarını ortaya koymuşlardı. Bu doğrultuda bir pratik yaşandı, ortaya bir takım dersler, olumlu-olumsuz bir takım sonuçlar çıktı.

Biz bir takım sorunlara değinirken, bu derslerin ışığında pozitif anlamda bir şeyler söylemek durumundayız. Ulusal soruna ilişkin bir takım şeyler söylenmiş, sonra bir pratik yaşanmıştır. Biz pozitif yönde bir şey söyleyebilecek miyiz? Örneğin bürokrasi sorunu var. Proletarya diktatörlüğü deneyi ortaya ne çıkarmıştır? Yaşanan deneyimde bir bürokrasinin ortaya çıktığını söylüyoruz. Buna karşı önlemlerimiz ne olacaktır? Bugün söylenenler yeterli midir? En son yapılan tartışmalarda bile bunların gözetilmesi gerektiği ortaya çıkıyor. Bu ise programımızın önümüze gelen taslağın hacminde olmasını gerekli hale getiriyor.

Bir diğeri de şudur: Evet, yüzyılın başında birtakım partiler bazı tartışmalar yapmışlar. Fakat örneğin bir RSDİP'te devrimin niteliği konusunda kimsenin bir ayrılığı yok. Oysa bugün sadece geri ülkelerde değil, daha 1920'lerde orta kuşak ülkeler kategorisine konulan ve gündeminde proleter devrimin olduğu belirtilen ülkelerde bile hala demokratik devrim programıyla ortaya çıkılabiliyor. Biz bir proleter devrim programını ortaya koyduğumuza göre, bunun uzun uzun gerekçelendirmesi yapılamaz ama, bu kesin bir biçimde ortaya konulur, ve bu bir açıklamayı da ister istemez gerekli hale getirir. Özetle, bence bu konuda bir tartışma çok gerekli değil.

Kızıl Ordu, tarım sorunu, ulusal sorun...

Ben Kızıl Ordu'yla ilişkin son tartışmada bir kez daha şunu gördüm. Programımızın teorik bölümü sonraki bütün bölümlere ışık tutuyor ve gerçekten bütün bir programın ruhunu oluşturuyor. Bu ön tartışmalarda da hepimizin paylaştığı bir kanıydı. Bu bölümde söylenenlerin çok isabetli olması gerekiyor ki, ardından gelen bölümlerde yanlışa düşülmesin.

Bunu Kızıl Ordu'ya ilişkin tartışma çerçevesinde örneklemek istiyorum. Programımızın bir emperyalizm bölümü var. Biz sadece emperyalizmi tanımlayıp, bir takım temel özelliklerini sıralamıyoruz, aynı zamanda şunu da söylüyoruz; çelişkileri şiddetlendirdi, rekabeti keskinleştirdi, savaşların kaçınılmazlığını, dolayısıyla evrensel barış sorununu ortaya çıkardı. Ayrıca proletarya devrimleri, iç savaşlar, ulusal kurtuluş savaşları, devrimci savaşlar gerçeğine de tanıklık etti. Dolayısıyla biz burada buna da işaret etmek durumundayız. '19 Programı'nda iç savaşlara işaret eden kısa bir paragraf da var. Bu soruna değinilmesinin şöyle bir önemi var. Kızıl Ordu tartışması çerçevesinde bu gerçek gözetilmeden, burada dile getirilen kapsamda ikna edici bir biçimde ileri sürülemez. Ve aynı zamanda, bu kadar tartışılan bir sorunun burada yeniden neden dile getirildiği de yeterince anlaşılamaz. Özetle, bu açıdan teorik bölüm, daha sonraki bölümlerin bir temeli ve gerekçelendirmesi de oluyor.

Ulusal sorun ve tarım sorununa ilişkin ekler üzerine de kısaca düşüncelerimi belirtmek istiyorum. Programın ön bölümlerinde bu konuya ilişkin özet olarak söylenebilecek şeyler bir madde halinde belirtiliyor. Bu bölüme yeniden bir şeyler eklenebilir mi? İlgili bölümde bu yeniden tartışılır. Ama ben, hem konunun önemi, hem de Türkiye devrimi içerisinde tuttuğu yer açısından, bunu bu madde çerçevesinde dile getiremeyeceğimizi; bunun yerine çeşitli yönlerini ele alan ayrı tezler olarak kaleme almayı tercih etmemiz gerektiğini düşünüyorum. Aynı şeyi tarım sorunu için de yapabiliriz.

Bunu şu açıdan da gözetmeliyiz: Denilebilir ki ulusal sorun, belki de en fazla işlediğimiz, en fazla yoğunlaştığımız konulardan biri. Konuyla ilgili iki kitabımız var, bir üçüncüsü de çıkmak üzere. Dolayısıyla bu konuda yeterince açıklık var. Ama buna rağmen bu gereklidir; çünkü ek metinde açılması düşünülen noktalar çok önemlidir ve ancak tezler halinde dile getirebilir. Bunları sözkonusu maddenin olduğu yere taşımak programı zayıflatır. Ayrı tezler halinde olması daha doğrudur. Tarım programına ilişkin de bu gözetilmelidir.

Demokratik siyasal istemler sorununun programımızda nasıl yer alacağı, taslakta italik bir ek not olarak belirtilmiş. Ben şöyle ele alınması gerektiği düşünüyorum: Biz Türkiye devrimine ilişkin bölümde bir proleter devrim programı koyuyoruz. Bu konuya yaklaşımımızı proleter devrim programına bağlı olarak ele formüle edeceğimize göre, proleter devrim, proletarya diktatörlüğü vb.'nin olduğu bölümün arkasında dile getirmenin daha doğru olacağına inanıyorum. Bu, tarihsel olarak aşılan asgari program sorunundaki oportünist yozlaştırma ve çarpıtınalara programımız üzerinden de bir yanıt olacaktır. Zaten böylesi proleter devrim programımızın mantığına da uygundur.

Biz 1903 ve '28 programlarından ziyade, '19 Programı'na daha sık değiniyoruz. Bu normaldir, zira onda yararlanabileceğimiz daha fazla şey var. Orada enternasyonalizmle ilgili vurguyu (bu bir cümle ile de olabilir) enternasyonalizmin işlendiği bölüme alabiliriz. Bu, bugün acil bir ihtiyaç. Uluslararası planda işçi sınıfının birliği, dayanışması vb.'ne ilişkin olarak bu vurgunun özel bir biçimde yapılmasının, özellikle yaşanan tarihsel yıkımın beslediği zayıflığı aşmak bakımından büyük bir önemi var.

Demokratik siyasal talepler sorunu

Temmuz: İzleyebildiğim kadarıyla programın teorik bölümü üzerine herhangi bir ayrılık ya da farklı bir vurgu yok. Daha ziyade Türkiye devrimi bölümünün kapsamı açısından belli farklı görüşler var. Tek tek maddeler ayrıca ele alınacağı için, orada farklı tartışmaların zemini var. Türkiye devrimine ilişkin bölüm açısından ise, programın taktik-pratik bölümü diye ifade ettiğimiz bölümünün (proleter devrimin önlemleri ile bu düzen altında uğruna savaşacağımız ve proleter iktidarın bir biçimde gerçekleştireceği önlemlerin) programda nasıl bir yapıda ele alınması gerektiği sorununa ilişkin tartışmada belli kayıtlar ve farklılıklar var. Ben kendi

düşüncemi bir biçimde ifade ettim.

Öncelikle siyasal talepler bölümüyle ilgili görüşümü söyleyeyim. Örneğin biz "sınırsız söz, basın, örgütlenme özgürlüğü" diyoruz, ama kendi iktidarımız altında burjuvalara hiç de bu özgürlüğü vermeyeceğiz, tersine ezeceğiz. Siyasal talepler bölümünde bunu hem böyle ifade edebiliriz, hem de siyasal hak ve özgürlüklerin uygulanmasının önündeki temel engel (burjuva iktidar) ortadan kalktığı ve sosyal eşitsizliğe ilk güçlü darbe vurulduğu için, basın-yayın özgürlüğü ile matbaaların işçilere devredilmesi, örgütlenme ve toplantı özgürlüğüyle sarayların işçilere açılması, Sovyetlere teslim edilmesi arasındaki ilişkiye, bu temel ve ilkesel yaklaşımımızdan hareketle işaret ederiz. Bu çerçevede teorik olarak düzene sığan bütün talepleri de, bu sınırlar içinde, proleter devrim programının içine değil, bunları nasıl gerçekleştireceğimize ve bunlara nasıl yaklaşacağımıza ilişkin ilkesel tutumumuzu ifade ettikten sonra, diğer bölüme (pratik asgari bölüme) bırakabiliriz.

Aynı şey eğitim ve sağlık alanı için geçerli. Mesela eğitim bölümünde hep ilkesel yaklaşımlar var; *"sosyalizmin ve enternasyonalizmin ilke ve değerlerine dayalı bir kültür ve sanat politikası"*, *"proletaryanın devrimci iktidarı altında eğitim ve kültür emekçilerin toplumun sosyalist inşasına bilinçli ve etkin bir biçimde katılabilmesi"* vb. Bunları proleter iktidarın görevleri bölümünde korumak durumundayız, temel ilkesel yaklaşımlarımızla birlikte. Ama mesela *"tüm öğrenciler için gıda, giyim ve ders araçlarının kamu fonundan karşılanması"*; bu düzene sığan bir talepse, bu ve benzeri bir dizi talebi asgari programımıza kaydırabiliriz. Bunları hemen gerçekleştireceğimizi de burada ifade ederiz.

Böyle düzenlemek, program mantığı açısından daha uygundur.

İşin esasında biz bilimsel kaygıdan, doğru bir teorik yaklaşımdan hareket edeceksek; ister iktisadi alanda ister siyasi alanda olsun, bu düzenin içine sığan istemler ile, ancak proletarya iktidarı altında gerçekleştirilebilecek olanları ayırmasını bilmek durumundayız. Bu düzen altında uğruna mücadele edeceğimiz istemleri ise; hem emeğin korunması, işçilerin fiziki ve moral yozlaşmadan korunabilmesi açısından; hem de bizzat devrim mücadelesine seferber edebilmek açısından formüle edebilmek durumundayız. Eğer devrim öncesi dönemde dişe diş mücadelelerde bir takım hakları söke söke alacak, bir takım hakları alamayacak, ama bunların deneyimlerinde eğitilecek ve iktidarı aldığında da bunları bizzat uygulayacak olan bir proletarya ve emekçiler ordusu ise hedefimiz, programın bu yapısının da buna daha uygun olduğunu düşünüyorum.

Bugünden hareketle, parti emekçiler için şunları talep eder, kendi iktidarı altında da bunları gerçekleştirir demek, çok daha güçlü bir vurgu. Bugün talep ediyor, iktidarı altında gerçekleştiriyor. Böyle bir bütünlük içinde ifade ediliyor.

Böyle bir mantıkla düzenlenmesinin (bizim için bir eylem programı olması, emekçilerin taleplerini ifade etmesi, bugünden yarına onların mücadelelerine önderlik edecek göndere çekilmiş bir bayrak olması anlamında) programın temel işlevine hizmet edecek bir yapı olduğunu düşünüyorum. Tersi, komünistleri birleştiren, ama kitlelere ancak iktidardan sonra yapacağı işleri anlatan bir programa doğru kayar gibi görünüyor.

Programımız fazlalıklar içermeyen özlü bir metindir

Ceren: Program Taslağına ilişkin değerlendirmeler doğal olarak daha çok programa ne eklenebilir, ne çıkarılabilir çerçevesinde oldu. Ben daha genel planda Program Taslağına ilişkin olarak şunu söylemek istiyorum. Daha önce incelediğimiz, tartıştığımız programlar çerçevesinde baktığımda, Program Taslağının genelde başarılı olduğunu düşünüyorum. Bazı yoldaşlar bir takım bölümlerin kısaltılabileceğine ilişkin düşüncelerini ifade ediyorlar. Ama şahsen ben programı okurken, nasıl bir fazlalık var, somut olarak ne tür kısaltmalar yapılabilir çerçevesinde baktığım zaman, programda öyle çok fazla kısaltılabilecek bölümler göremedim. Kuşkusuz dil ve üslup yönünden değiştirilebilecek, düzeltilebilecek, bu çerçevede daha özlü ifade edilebilecek şeyler var. Ama bunun ötesinde, bugüne kadar incelediğimiz programlar çerçevesinde baktığım zaman, kısaltılabilecek fazla bir şey görmedim. Bu bakımdan da, programın bu eksik biçimiyle bile başarılı olduğunu ve esasa ilişkin bir fazlalık olmadığını düşünüyorum.

TKİP 1. Kuruluş yıldönümü kutlamasında yapılan konuşma:

"İşçi sınıfı parti silahını kuşanarak savaşacak, sosyalizm kazanacak!"

Değerli dostlar, yoldaşlar,

Ekim Devrimi'nin 82., Partimiz Türkiye Komünist İşçi Partisi'nin kuruluşunun 1. yıldönümünü kutlama etkinliğimize katılarak bizleri onurlandırdınız. Bu mutlu günde sevincimizi paylaşan siz dostlarımızı devrimci coşkuyla selamlıyoruz.

Partimizin inşa önceli EKİM, bir yıl önce o güne dek yarattığımız birikim üzerinden gerçekleştirdiğimiz Kuruluş Kongresi üzerinden tarihsel misyonunu başarıyla tamamladı. Nihayet Türkiye'de acil görev yerine getirildi, Türkiye Komünist İşçi Partisi kuruldu.

Partiler boşluktan doğmuyorlar, belli grupların, belli çevrelerin özel tercihleri ile de ortaya çıkmıyorlar. Siyasal yaşamda ciddi rolü olabilecek devrimci partiler, son tahlilde belli siyasal koşulların ürünü olarak ortaya çıkıyorlar. İşte parti inşa hareketimiz EKİM'in çıkışı da, Türkiye toplumunun ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların karşılanmasını olanaklı kılan tarihsel birikimle sıkı sıkıya bağlı olarak yaşandı.

Türkiye'de siyasal yaşamın canlandığı, alt sınıfların modern mücadelelere girdiği, bu temel üzerinde sol akımların şekillendiği, '60'lı yıllarda başlayıp ortalarında ivmelenen ve '70'lerde doruk noktasına varan bir dönem, '80 yenilgisi ile birlikte ve '80'lerin ortasında artık kapanmıştı. Devrimci yükseliş 12 Eylül karşı-devrimi ile kırılmış, saflarından koptuğumuz geleneksel devrimci akımlar ağır bir yenilgi yaşamışlardı. Genellikle her yenilgi ve yıkılış dönemini dağılmalar, kargaşalar, eksen kaymaları, büyük keşmekeşler izler. Nitekim Türkiye'de de böyle oldu. Devrimci hareket bir yıkım ve dağılmayı, üstelik salt örgütsel tasfiye ile sınırlı olmayan, ideolojik-politik ifadeler de kazanan bir dağılmayı yaşıyordu. Dönem bir liberalleşme ve tasfiyecilik dönemi idi.

Tam böylesi bir dönemin ardından, 80'lerin ortalarından itibaren, odağında işçi sınıfının bulunduğu yoğun ve yaygın bir sosyal hareketlilik başgösterdi. Yeni bir devrimci canlanmanın ilk işaretlerinin ortaya çıktığı bu dönem, aynı zamanda, devrimci saflarda belli arayışların yaşandığı, yenilgi sonrası bir yeniden toparlanma dönemi idi. Bu yeniden toparlanma döneminde, 12 Eylül yenilgisinin nedenlerine ve sonuçlarına yaklaşım tarzı ve sorumluluğu komünist hareketimizin doğmasını olanaklı kılan dinamik oldu. Komünistler, yenilgiyi ciddiyetle ve derinlemesine değerlendirmek gibi bir sorumlulukla hareket ettiler. Komünist hareket bir siyasal akım olarak, bu yenilgiyi değerlendirme devrimci çabası içerisinde doğdu.

Öte yandan süreç, dünya çapında bir yenilgi ve yıkılışlar dönemi olarak işlemekteydi. Türkiye sol hareketi, bir dönemin kapandığını henüz kendi ulusal evrimi üzerinden, Türkiye'deki olayların seyri üzerinden bilince çıkaramamışken, yaşadığı yenilginin, bu yenilgiyi besleyen ön süreçlerin toplamında, Türkiye'nin '60'lı yılların başından '80'li yılların sonuna uzanan 25-30 yılının henüz doğru dürüst bir muhasebesini yapmamışken, bu kez dünyadaki yıkılışlarla yüzyüze kaldı. Sovyetler Birliği ve Doğu Bloku'nun çözülüp ve dağılmasını hazırlayan Gorbaçovculuk ortaya çıkmıştı. Gorbaçovcu liberal-tasfiyeci cereyana karşı direnememesi, devrimci hareketin bunalımını daha da derinleştirdi. Bu bunalıma direnmek ve onu aşmak, ancak bu bunalıma yol açan temel etkenleri doğru bir şekilde tespit etmek, anlamak ve çözmekle olanaklıydı. Kendi yenilgisiyle hesaplaşamayan devrimci hareketin bu bakışa sahip olması mümkün değildi.

Bu bakışa yalnızca komünistler sahiptiler,

bunalıma direnmeyi ve aşmayı yalnızca komünistler başardılar. Geçmişi anlama ve aşma devrimci çabası içine girdiler. Ulusal plandaki yenilgiye yaklaşımdaki ciddiyet ve ondan çıkardığı ilk sonuçlar; zihinlerin sarsıldığı, bilinçlerin dağıldığı, inançların paralize olduğu bir evrede uluslararası plandaki yenilginin sonuçlarını doğru ve sağlıklı değerlendirebilmek, herhangi bir biçimde sarsılmamak, bir eksen kaymasına, bir zihinsel dağılmaya uğramamak noktasında komünist harekete büyük bir avantaj kazandırmıştı.

Türkiye sol hareketinde, yöntemsel yanlışların ötesinde, dünya sosyalizminin ve komünist hareketinin tarihine bakışta iki yanlış eğilim vardı. Bunlar hala da süregitmektedir. Bir kesim, tarihsel haklılıktan ve başarıdan hareketle, hareketin tüm görüş ve uygulamalarını doğrulamak, yanlışlarını rasyonalize etmek hatasına düşmektedir. Bu eğilimin temsilcileri yaşanan tecrübeye, uğranılan akibete, bugünden bakıldığında açıkça görülebilen gerçeklere ve açık yanlışlara rağmen, geçmişe, geçmişin kaçınılmaz olarak kendi koşulları ile sınırlanmış bilinciyle bakmak hatasına da düşüyorlar. Daha çok liberal ya da troçkistlerin temsil ettiği bir öteki eğilim ise, tarihsel güçlükler zemini üzerinden beliren ve kuşkusuz büyük zararlar veren görüş, politika ve uygulamalarını da kullanarak, hareketin tarihsel başarılarını karartmak, haklılığını tartışma konusu etmek ya da açıkça reddetmek, devrimci mirasına karşı inkarcı davranmak yolunu tutuyor.

Oysa partimizin önceli komünist hareket, dünyadaki sarsıcı olayları, geçmişin yürekli bir kavranışı ve cüretli bir eleştirisi temelinde kavramak çabası içinde oldu. Yine, ortaya çıkış tarihimiz olan '87'den başlayarak, döne döne Türkiye'nin '60'lı yılları izleyen sosyal hareketliliği içinden doğup gelişen sol akımları, tüm iddialarına rağmen, teoride ve pratikte proletarya sosyalizmini temsil etmeyen, küçük-burjuvazinin devrimci veya reformist akımları olarak tanımladı. Geleneksel sol hareketin ideolojik-örgütsel gerçekliğinin sınıfsal anlamına ilişkin bu tespit ve eleştirilerimiz hep "inkarcılık" ve "tarihi kendisiyle başlatmak" türünden tepkilere konu edildi. Oysa biz, geçmişin kendisiyle köklü bir devrimci hesaplaşmanın, geçmişte teorik ve pratik planda olumlu ne varsa, onu yaşatma ve yeni bir düzeyde üretmenin biricik koşulu olduğu bilinciyle hareket ettik. Bizi doğuran, küçük-burjuva devrimciliğinden kopuşumuzu ve yeni temeller üzerinden çıkışımızı olanaklı kılan geçmiş devrimci birikimden kök almasaydık, bu birikimle hesaplaşma yeteneği de gösteremezdik. Bilindiği gibi, her diyalektik kopuş, daima kendinden önceki dönemin birikimi üzerinden yükselir. Kopuşun ortaya çıkardığı yeni bilinç, eski bilincin kavranması ve ileri bir noktada diyalektik olarak aşılması anlamına gelir.

Eğer komünizmin 150 yıllık mirası olmasaydı, eğer Ekim Devrimi ile başlayan 70 yıllık tarihi dönemin büyük birikimi ve mirası olmasaydı, eğer Türkiye'nin son 35-40 yıllık kitlesel boyutlar kazanmış siyasal mücadeleleri, bu mücadeleler içerisinde oluşmuş devrimci birikimi olmasaydı, komünistler böyle bir parti kurma gücü ve olanağı bulamazdı. TKİP, bu anlamda, aynı zamanda olumlu bir geçmişin ve devrimci bir birikimin ürünüdür. Bu birikimi anlayan, onu özümseyen, ondan ileriye taşınacak herşeyi alan, onda geriyi, başarısızlığı ve zaafiyeti temsil eden herşeyle de hesaplaşan bir mücadelenin ürünüdür.

Partimiz, daha özel plan da ise, tarihin burçlarına kızıl bir bayrak olarak çektiğimiz parti inşa hareketimiz EKİM'in dolaysız birikimi üzerinde yükseldi, onun partileşme başarısını ifadesi oldu. Komünistler başından beri tüm dikkatlerini partinin inşası sorunu üzerinden yoğunlaştırdılar. Teorik-örgütsel cephedeki görev ve hedefleri bu çerçevede saptadılar. Hiçbir konjonktürel dalgalanma, hiçbir dış basınç, hiçbir iç güçlük, bu ana doğrultuyu ve buna uygun politik yoğunlaşmayı engelleyemedi. Bugün partimiz teorik cephedeki başarımız üzerinde yükseliyor. Tüm süreç boyunca Marksizm-Leninizmin temel ilke ve esasları ile bilimsel yöntemine bağlılıkta büyük bir başarı gösterilmiş, fakat tam da bu tür bir bağlılığın gereği olarak marksist-leninist teori, toplumumuzun gerçeklerine ve günümüzün sorunlarına yaratıcı bir biçimde uygulanmıştır. Partimizin ideolojik kimliği bu çabanın ürünü olmuştur. Bu kimlik her türlü tasfiyeci basınca karşı bir sınamadan geçmekle kalmamış, dahası bu basınçların göğüslenmesinde devrimci hareket için de yol açıcı olmuştur. Kendi

kimliğini geleneksel halkçı platformla hesaplaşma içerisinde bulan partimizin önceli inşa hareketimiz, aynı zamanda yeni dönemde devrimci saflarda boyu veren her türlü reformist-liberal etkiye karşı mücadelenin de başını çekmiştir. Reformist-liberal tasfiyeci cereyana karşı mücadelemiz bugün de sürmektedir.

Teorik-ideolojik cephedeki tüm birikimimiz Kuruluş Kongremizde programımızla somutlaştırılmış, bu çaba içinde zenginleştirilmiştir. Bununla birlikte, partimizin üzerinde yükseldiği bir diğer başarı alanı da örgüt cephesidir. Türkiye'de ve dünyada üstüste binen iki büyük yenilginin bunaltıcı ortamında, tasfiyeciliğin kol gezdiği ve devrimcilikte en iddialı grupları bile şu veya bu biçimde etkisi altına aldığı bir özel tarihsel evrede, komünistler ihtilalci örgüt fikrinde büyük bir katılık göstermekle kalmamışlar, onu pratikte gerçekleştirmekte de büyük bir kararlılık sergilemişlerdir. İhtilalci bir örgütsel temel, bu çerçevede illegal konum, biçim, araç ve yöntemlere ilişkin olarak gösterilen titizlik; öte yandan, legalitenin, legal olanak, araç ve yöntemlerin doğru bir biçimde kullanılmasıyla da birleştirilmiştir. Tam da bu sayededir ki, illegal örgütsel temel kurulmuş, geliştirilmiş ve amaca uygun esnek bir hareket kabiliyetine kavuşturulmuştur.

Partimizin kendi öz örgütsel kimliğini, birikimini, değerlerini, geleneklerini ve tüm bunların temsilcisi ve taşıyıcısı olan kadro birikimini yaratmayı başarmış olması bir diğer önemli kazanım alanıdır.

Partili kimliğin sınandığı bir başka temel alan ise, sınıf hareketi ile birleşme, bu birleşme içinde kendini üretme alanıdır. Sınıf sorununun teorik ve pratik önemini kavrayamayan bir küçük-burjuva gelenekle hesaplaşma içinde doğmuş bir akım için bunun apayrı bir anlamı ve önemi olduğu yeterince açıktır. Komünistlerin tüm konjonktürel dalgalanmalara, konjonktürel olanın cazipliğine, sınıf hareketinin durgunluğuna, pratik sınıf çalışmasının bundan gelen güçlüklerine rağmen, kesin bir inat ve ısrar gösterdiği temel sorunlardan biri de doğal olarak bu olmuştur. Partimiz bugün artık herşeyi ile sınıfın içindedir, onun devrimci politik ve örgütsel gelişmesine kilitlenmiştir. Sınıf hareketinin bu en durgun döneminde bile kendini bu alanda üretmeye çalışmakta, tüm güçlüklere rağmen bunda günden güne mesafeler katetmektedir. Devrimci teori, devrimci örgüt ve devrimci sınıf, partimiz şahsında bu üç temel boyut ilk kez organik bir biçimde biraraya getirilmiş ve bir siyasal örgütsel kimlik yaratılmıştır.

Evet, en ileri devrimci teoriye, onun yaratıcı yeniden üretimine dayanmayan, nesnel konumu ile en devrimci sınıf içinde kendini var etmeye çalışmayan, burjuva düzene ve devlete karşı ihtilalci örgütsel bir konumlanışı seçmeyen, tüm bunlara uygun bir mücadele anlayışı ve değerler sistemi üzerinde yükselmeyen hiçbir hareket komünist sıfatına hak kazanamaz ve işçi sınıfının devrimci öncüsü bir partiyi inşa edemezdi. Zayıflıklarımızı ve yetersizliklerimizi elbette ki biliyoruz ve asla görmezden gelmeyeceğiz. Hiçbir zaman da gelmedik. Ancak bugün sonuç ortadadır. Dünyada ve Türkiye'de, her açıdan elverişsiz bir dönemde, geçmişiyle devrimci hesaplaşmayı başaran, bunu ideolojik bir kimlik olarak özümseyen, ihtilalci bir kimlik olarak somutlayan ve sınıf içinde ete-kemiğe büründürmeye çalışan bir parti yaratılmıştır. Bu başarı ideolojik çizgimizin başarısıdır. Bu başarı ulusal ve uluslararası ölçekte tüm devrimci birikimi önemseyen, hatalı ve eskimiş olanla hesaplaşan, fakat devrimci bir akımı ileriye taşıyacak tüm birikim ve kazanımları da sahiplenen tutumumuzun başarısıdır. Bu başarının temelinde herşeyden önce ciddiyet yatmaktadır. Biz Marksizmi, onun bilimsel yöntemini, devrimci teorisini ciddiye aldık. Biz devrimci örgüt denilen şeyi ciddiye aldık. Biz devrimci sınıf denilen toplumsal kuvveti ciddiye aldık. Ve elbette hepsinden de çok politik mücadelenin kendisini ciddiye aldık. İktidar perspektifinin ve devrimi ciddiye almanın göstergesidir bunlar.

Komünistler zamanında Türkiye'de ve dünyada bir dönemin kapandığını söylemişlerdir. O zamanlar uluslararası burjuvazi sözde sosyalist ülkelerdeki çözülüşler üzerinden devrimlerin ve sosyalizmin sonunu ilan etmiş, kapitalizmin ebediliği yaygarası koparmaktaydı. Fakat çok geçmeden rüzgar ters yönde esmeye başladı. Uluslararası burjuvazi birkaç yıl önceki kadar rahat değildir artık. Kapitalizmin çelişkileri ve tüm kötülükleri

kendini eskisinden daha açık biçimde ortaya sermektedir. Emperyalist-kapitalist sistem her alanda bir sıkışmışlık içindedir. Peşpeşe büyük mali krizler yaşanmakta, ülkeler iflas bayrağı çekmektedir. Dünyanın dört bir yanı savaşlar ve halklar arasındaki boğazlaşmalara sahne olmaktadır. Ya barbarlık ya sosyalizm ikilemi yeniden kendisini dayatmaktadır, tüm sömürülen ve ezilen yığınlara. Dün eserleri tahrip edilen, utanç verici biçimde uluslararası burjuvaziye çiğnetilen Ekim Devrimi fikri, hem de sosyalizmin yenilgisinin gerçekleştiği topraklarda yeniden filizleniyor. Lenin'e ve Ekim Devrimi'nin eserlerine yeniden sahip çıkılıyor. Milyonlarca işçi ve emekçinin dilinde yeniden Ekim Devrimi'nin şiarları dolaşıyor. Ekim Devrimi'nin 82.yıldönümünün kutladığımız bugün, sosyalizm daha güncel, daha yakıcı bir ihtiyaç ve yeniden bir umut haline gelmektedir.

Ulusal ve uluslararası planda artık bir yeni dönemin içindeyiz. Türkiye'de burjuvazi herşeyini yeni dönemde zorunu daha da arttırarak ayakta kalabilmek için seferber etmiş bulunuyor. Çürümüş düzenin çeteleşmiş devleti saldırı üzerine saldırı gerçekleştirmektedir. Ve bu saldırıların Kürt halkına karşı yürüttüğü kirli savaşta aldığı sonucun moral gücü ile daha da pervasızlaştırmıştır. Depremlerde ölümün ve yıkımın acısını yaşattığı işçi ve emekçilere yönelik ekonomik ve siyasi terörünü katmerleştirmesi, böyle bir pervasızlığın ürünüdür. Kendine dayatılan teslimiyet platformuna rağmen özgürlük tutkusundan vazgeçmeyen Kürt halkına uyguladığı zulüm böyle bir pervasızlığın ürünüdür. Geleceğini özgürlük, eşitlik, kardeşlik dünyasında yaşamak isteyen gençliğe tahammülsüz tutumu da böyle bir pervasızlığın ürünüdür. Ve Ulucanlar'da gerçekleştirdiği vahşet, nihayet tutsakları tabutluklara kapatma politikasındaki ısrar böyle bir pervasızlığın ürünüdür.

Dostlar!

Süreç her zamankinden daha büyük bir ciddiyet, ilkeli ve tutarlı devrimcilik gerektirmektedir. İdeolojik kimliği, moral gücü ve savaşma kapasitesini koruyarak var olabilmek, ciddiyetten geçiyor. Ciddiyet ise ancak yaşanmış ve yaşanılan süreçleri ciddiye almada ifade bulabilir. Süreçleri ciddiyetle değerlendirmeyenler, ilkeli ve tutarlı devrimcilik yapmayanlar, yeni dönemi kazanmak bir yana, süreci göğüslemeye bile muktedir olamayacaklardır.

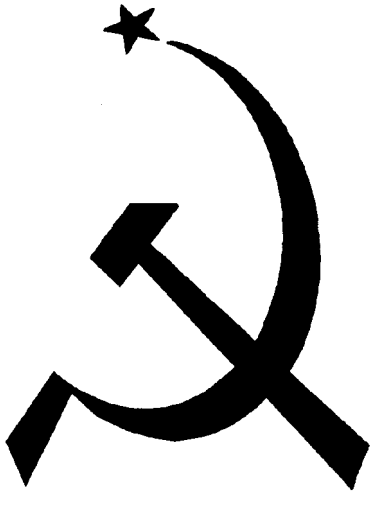
Ulucanlar'da ölümsüzleşen Ümit yoldaş, kongre kapanış konuşmasında, devrimciliği bir yıkma ve yeniden kurma diyalektiği olarak tanımlamış ve sözlerini şöyle sürdürmüştü: *"Partili mücadele evresi, düzeni yıkacak maddi güçleri bulmanın, pratiğini gerçekleştirmenin ve önceki deneyimleri de dikkate alarak bu topraklarda sosyalizmi yeniden yapılandırmanın cüretidir."* Partimiz büyük bir ciddiyetin, ilkeli ve tutarlı bir devrimciliğin olduğu kadar, işte böylesi bir cüretin temsilcisidir. Bu bakımdan işçi sınıfı ve tüm ezilenler artık daha güçlü bir silaha sahiptir. Habip yoldaşın sözleri ile ifade edecek olursak; *"Artık Türkiye işçi sınıfı ve emekçi halkları, ne burjuvazinin çok yönlü savaş hile ve araçları, ne reformizmin ve sendika bürokrasisinin, ne de küçük-burjuva devrimciliğinin dar, kısır ve bozucu etkileri karşısında silahsız ve savunmasızdır. Tüm bunlara karşı savaşı her cepheden daha üst boyutta sürdürecek bir savaş kurmayına, devrimci sınıf öncüsüne, komünist işçi partisine sahiptir."*

Artık daha kesin konuşuyor, daha gür bir sesle haykırıyoruz. İşçi sınıfı yeni Ekimler yolunda yürüyen parti silahını kuşanarak savaşacak, sosyalizm kazanacaktır!

Yaşasın devrim ve sosyalizm!

Birinci yılında, şan olsun Ekim Devrimi'nin yolunda yürüyen proletarya partisine!

Hepinizi TKİP Gebze Cezaevi Örgütlülüğü adına, içten devrimci duygularımla selamlıyorum!

Okurlardan / Yoldaşlardan...

Türkiye işçi sınıfı a tık en "güçlü silah"a sahip!

"İşçi sınıfı devrimcileri olarak komünistler için devrimci sürecin bugünkü evresinde en acil görev, Türkiye işçi sınıfının marksist-leninist temellere dayalı devrimci sınıf partisini yaratmaktır. Komünistler bu sorunu çözüme kavuşturmadan devrimci siyasal mücadelelerinde kalıcı nitelikte hiçbir temel adım atmayı umamazlar. Parti, sonraki adımların da güvencesi zorunlu bir ilk adımdır. Devrim ve iktidar mücadelesinin kavranması gereken en önemli halkasıdır. Zira 'iktidar savaşımında proletaryanın örgütten başka silahı yoktur.'" (*EKİM 1. Genel Konferansı/ Değerlendirme ve Kararlar*)

Türkiye işçi sınıfı devrimci iktidar mücadelesinde artık "güçlü silahı"na kavuştu. EKİM ile ısrarla ve sabırla yürünen yolda alınan mesafe sonucunda parti kuruluş kongresi toplandı. Parti ve program birikimi, EKİM'in toplam sürecinin ideolojik, teorik, politik ve örgütsel bütünlüğünü ifade ediyor. Ama en önemlisi, bu bütünsel gelişme, devrimci akımların dağıldığı ve dejenere olduğu bir yenilgi ve tasfiye döneminde başarıldı. Türkiye'nin devrim toprağında ilerleyen proletaryanın komünist öncü partisinin asıl başarısı ise, Türkiye proletaryasının öncüleriyle etekemiğe bürünmesiyle, devrimci komünist işçi partisinin bayrağı altında nihai hedefe ulaşmasıyla gerçekleşecek. Artık Türkiye işçi sınıfı altında toplanabileceği bir bayrağa sahiptir. Bu parti ve onun programı, burjuvaziyi devirme mücadelesinde proletaryanın en güçlü silahı olacaktır.

TKİP'in kuruluşunun hemen ardından düşman saldırıları ile karşı karşıya kaldık. Birçok yoldaş gözaltına alındı ve zindanlara atıldı. Zindandaki yoldaşlarımızın mücadelenin sıcak alanlarından bir parça uzak olmaları kuşkusuz bir dezavantajdır. Fakat yol göstericilikleri ve deneyimleri, pratik mücadele içindeki yoldaşlarımız için önemlidir. Ayrıca, yoldaşlarımızın işkencehane ve zindanlardaki direniş çizgisi, mahkemelerde düzeni yargılayan tutumları, genç kadroların eğitiminde çok önemli bir rol oynamaktadır.

Düşmanın saldırısının yolaçtığı kayıplarımızı, genç yoldaşların kadrolaşma sürecini hızlandırarak ve çeperimizde partimize sempati duyan genç işçi, öğrenci, işsiz, kamu emekçisi vb. güçleri yerel parti kadrolarına dönüştürerek telafi edeceğiz. Bu çerçevede ideolojik-siyasi eğitime önem vermemiz gerekiyor.

Her yoldaşımız, illegalitenin ilke ve kuralları konusunda büyük bir hassasiyet gösterme, yeni güçleri bu çerçevede eğitme, düşman karşısında devrim davasının yenilmez gücüyle hareket etme görev ve sorumluluğuyla yüzyüzedir.

R. Sercan/İzmir

Parti saflarında birleşelim!

Bu sistem iliklerine kadar çürümüştür. Türk burjuvazisi egemenliğini sürdürebilmek için ABD'ye uşaklıkta sınır tanımıyor. Tüm haklarımızı elimizden almak, ücretli kölelik zincirlerimizi daha da sıkmak için saldırı üstüne saldırı gerçekleştiriyor. Türkiye işçi sınıfı ve emekçileri İMF'nin direktifleri doğrultusunda sömürülüyor. Her gün yeni ekonomik önlem paketleri piyasaya sürülüyor.

20. yüzyıl yalnızca emperyalizm çağı değil, aynı zamanda halkların özgürlük için ayağa kalktıkları, devrimlerin başladığı çağdır. Bu baskı, sömürü ve zulüm düzeni çoktan tarihini doldurmuştur ve yıkılmayı beklemektedir. Ama devrimler kendiliğinden gerçekleşmiyor. İşçi sınıfının ve emekçilerin öncelikle komünist ihtilalci partisine sahip olması gerekiyor.

"İşçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacaktır" şiarı komünist işçi partisi önderliğinde etekemiğe büründüğünde gerçekleşecektir. Gücünü dünya devrim tarihinin deneyimlerinden alan bu parti, tüm işçi ve emekçilere gerçek kurtuluşun yolunu gösterecektir.

Türkiye devrim tarihinde "bir kilometre taşı"

Türkiye komünist işçi partisi onbir yıllık teorik, ideolojik ve pratik birikimin ürünü olarak kurulmuştur. Marksist-leninist ideoloji ışığında kendisini yetkinleştirerek "sınıfın öncü müfrezesi olma" hedefiyle bu topraklarda mücadele etmektedir. Ulucanlar katliamında yitirdiğimiz Habip Gül ve Ümit Altıntaş yoldaşların partisidir bu parti.

Türkiye'nin samimi devrimcileri, öncü işçileri ve emekçileri, artık bir partimiz var. Türkiye Komünist İşçi Partisi'nin politikaları etrafında kenetlenelim. Burjuvazinin iktidarına karşı proleterya iktidarı için partimizin saflarında birleşelim.

D. Işık

Kitleler içinde parti çalışmasını yükseltmeliyiz!

Ulucanlar'a yönelik planlı faşist katliam sol kamuoyu, reformist sol partiler, sendikalar, demokratik kitle örgütleri ve aydınlar tarafından mahkum edildi ve devrimci tutsaklar sahiplenildi. Fakat reformizm, bu sahiplenmeyle birlikte, devrimci tutsaklar için af çıkarılmasını faşist rejiminden talep etmenin, devrimci onuru çiğnetmekle eş değer olduğunu unutuyor.

Düzeni temellerinden yıkacak bir mücadele programı burjuvaziye karşı açıktan savaş ilanıdır. İşte reformistler ile devrimci ve komünistlerin ayrıştığı temel nokta budur. Reformizm devrimci bir mücadele programından yoksundur.

Bugün çeşitli kesimler demokratik hak ve özgürlükler mücadelesi veriyorlar. Bunların önemli bir kesimi de reformist partilerin içinde ya da çevresinde yer alıyorlar. Bu potansiyel içinde devrimci bir arayışla hareket edenlerin olduğunu görüyoruz. Ama bu devrimci dinamizm reformist saflarda zamanla köreliyor. Bu nedenle, demokratik kitle örgütleri, dernekler, küçük işçi birlikleri, sendika çevreler vb. ile ortak platformlarda birlikte hareket etmenin, mücadele kanallarını ortaya çıkarmanın yollarını bulabilmeliyiz. Zira onları etkilemenin yolu buradan geçiyor. Kuşkusuz bunlar ilkesiz birliktelikler olamaz.

Lenin; *"Bugün her yerde, bizim bir katkımız olmadan, belli bir program ve hedeften yoksun, sadece olayların etkisi altında binlerce çevre kuruluyor. Sosyal demokratların, bu tür mümkün olduğunca çok çevreyle doğrudan ilişki kurmayı, onlara yardım etmeyi, bilgileri ve deneyimleriyle bu çevreleri aydınlatmayı, devrimci inisyatifleriyle canlandırmayı kendilerine görev edinmeleri zorunludur."* diyor. Farklı bir döneme ilişkin de olsa, bu söylenenleri dikkate almalıyız.

A. Güneş/İzmir

İçimizdeki küçük-burjuvaziyi yenmeliyiz!

Düzenin üzerimizdeki etkileri ve küçük-burjuva alışkanlıklarla acımasız bir şekilde mücadele etmemiz gerekiyor. Devrimci olmamızın temel koşullarından biri budur.

İşçi yoldaşlarımız teorik kavrayışta zorlandıkları ölçüde kendilerini pratik faaliyette ifade etme yoluna giderler. Okudukları kitabı anlamakta zorlandıklarında bir kenara bırakırlar. Küçük-burjuva kökenliler ise genellikle teorik eğitimde daha başarılıdırlar, fakat bu pratikte boşa çıkabilir. Oysa bütünsel bir gelişme büyük bir önem taşıyor.

A. Jiyan yoldaş, işkencecilerin inindeki direnişi üzerine yazdığı yazıda, *"çözülme kafadadır aslında, dışarda aşılmalıdır" diyor.* "Çözülme"nin dışarda aşılabilmesi sorunu en geniş içeriği ile kavranabilmelidir. Eğitime, eğitim toplantılarına önem verme, kurallara riayet, özdisiplin, güvenlik konusunda hassasiyet, örgütsel yaşamda titizlik, kitle-işçi ilişkilerinde tutarlılık, vb... Evimizi düzenli ve temiz tutmalı, yaşamımızı programlı hale getirmeli, gizemli görüntü vermeden komşuluk ilişkilerine dikkat etmeli, temiz ve derli-toplu bir şekilde ilişkilere gitmeliyiz, vb... Zaaflarımızı, küçük-burjuva alışkanlıklarımızı birer işkenceci, birer düşman gibi görüp altetmeliyiz. Ayrıntı gibi görünen bu sorunlar düşman saldırılarına birçok alandan açık kapı bırakıyor

Önemli olan devrimci teoriyi lafızda bilmek değil içselleştirebilmektir. Devrimci yaşam tarzını oturtabilmektir. Devrimci kişiliği adım adım güçlendirmektir. Hiçbir zaaf ve zayıflık, ayrıntı ya da önemsiz sorunlar olarak görülmemelidir. Tümüne karşı bilinçli bir mücadele verilmelidir.

Eğer yeni bir gelenek, yeni bir kültür ve değerlerin taşıyıcısı olacaksak ve tarihsel bir misyonu yerine getirme iddiası taşıyorsak, içimizdeki küçük-burjuvaziyi yenmek zorundayız.

A. Coşkun/İzmir

Programımızı bir silah olarak kuşanmalıyız!

Günümüzde devrimci olmak genellikle, mevcut düzene, bu düzenin sonuçları olan haksızlıklara, eşitsizliklere, baskılara vb. tepki ve öfke duymakla başlıyor. Mevcut kapitalist düzenin yıkılması ve sömürünün, baskının, eşitsizliğin olmadığı bir düzenin kurulması için devrimci mücadeleye atılmak gündeme geliyor. Zaten, eşitlikçi, özgür, baskı ve sömürünün olmadığı bir toplum, ezilen sınıfların binlerce yıllık bir özlemi olagelmiştir. Bu özlemin gerçekleşmesi için ortaya çıkan fikirler ve ezilenlerin sınıf mücadeleleri de insanlık tarihinin esasını oluşturmaktadır.

İşçi sınıfının dünya görüşü olan Marksizmin, işçi sınıfının mevcut kapitalist düzeni yıkarak özgür bir dünyayı kurma yeteneğine sahip yegane güç olduğunu tahlil etmesi, onu kendinden önceki özgürlük ütopyalarından ayırdeder ve bilimsel devrimci karakterini ortaya koyar.

Marksizm, kapitalizmin tarih içinde nasıl doğduğunu, nasıl egemen bir sistem haline gelme hakkı ve olanağı bulabildiğini, dünya ölçüsünde nasıl yerleştiğini, bu süreç içerisinde kendi çözümsüz sorunlarını ve çelişkilerini kaçınılmaz olarak nasıl ürettiğini bilimsel olarak çözümler. Bu çelişkilerin kapitalizmin varlık temelini nasıl zorladığını ve bu çelişkilerin ürettiği çatışmalar üzerinde işçi sınıfının geleceğin toplumunun kurucusu olma konumunu ve özelliğini nasıl kazandığını ortaya koyar.

Partili komünistler olarak, herşeyden önce kendi dünya görüşümüzün temellerini öğrenmek, özümsemek ve devrimci sınıf mücadelesine, bu mücadele içindeki önderlik görevlerimize bu bilimsel temel üzerinden bakmakla yükümlüyüz. Bu görevimizin somut karşılığını ise parti programımızı özümsemek oluşturmaktadır.

Partimiz, kuruluş kongresinde, mevcut düzene karşı savaş ilanı olan parti programının, Marksizmin 150 yıllık birikimi, sosyalizmin tarihsel deneyimleri ve Türkiye sol hareketinin birikimlerinden süzülen sonuçlara dayandığını ortaya koymuştur. Parti basınımızda yayınlanmakta olan kongre tutanakları da bu çabanın kapsamına tanıklık etmektedir.

Parti programımızın yayınlanacağı şu günlerde özel olarak partili yoldaşların ve genel olarak da devrimci güçlerin dikatlerini bu noktaya bir kez daha çekmek gerekmektedir.

Kongre tutanaklarında program tartışmaları bir parti programının ilkesel ve politik öneminin ortaya konmasıyla başlamaktadır. Bu bölümde, programımızın, partinin ilkelerini, temel amaçlarını, bu amaçlara ulaşmanın yol ve yöntemlerini ortaya koyacağı, bunun dosta ve düşmana ilan edilecek, göndere çekilecek bir bayrak olacağı ve herkesin ilk hükmünü programa bakarak vereceği, vurgulanmaktadır.

İkinci olarak, programımızın kurulu düzene ve egemen sınıfa karşı bir savaş ilanı olduğu belirtilmektedir. Bu savaşta programın tüm parti güçlerinin üzerinde kenetlenecekleri, irade ve eylem birliği gösterecekleri zemin olacağı ifade edilmektedir.

Partimizin program sorununu önemsemesi ve hakettiği değeri vermesi, devrim mücadelesindeki bu kritik yerinin kavranmasıyla mümkün olabilmiştir. Partimiz işçi sınıfının devrimci öncüsüdür. Program ise işçi sınıfının devrimci eyleminin kılavuzu, yol göstericisidir. Partili güçlerin üzerinde kenetlendikleri zemindir. Partisiz ve programsız olarak tarihsel devrimci bir rol oynayabilmek mümkün değildir.

Partimizin ideolojik temellerinin ve parti programının siyasal pratiğimize yol göstermesi, ancak kavranmasıyla olanaklı olacaktır. Bu, bugün siyasal mücadele içinde karşılaştığımız pek çok zorluluğun üstesinden gelebilmenin de temel önkoşuludur.

Sağlam bir program bilincini oturtmak, programı partinin ideolojik, siyasal ve örgütsel kenetlenme zemini, bütün bir propoganda ve ajitasyonun üzerinde yükseleceği, besleneceği temel bir dayanak haline getirmek gerekmektedir.

Bütün kadrolarımız, sempatizanlarımız, partimizin belgelerini ve programını en iyi şekilde özümsemek durumundadırlar. Bunun için, marksist klasiklerle beslenen program eğitimi büyük bir önem taşımaktadır.

E. Yıldız

Okurlardan / Yoldaşlardan...